

T.C.
SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**SPOR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN SPOR
AHLAKI KAZANMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

EGEMEN EREN

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Zühal YURTSIZOĞLU

SIVAS- 2025

**SPOR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN SPOR
AHLAKI KAZANMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

EGEMEN EREN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Beden Eğitimi ve Spor Ana
Bilim Dalı, İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Zühal YURTSIZOĞLU

Sivas

Mayıs 2025

KABUL VE ONAY

Egemen EREN Tarafından Hazırlanan ‘‘Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Spor Ahlakı Kazanma Düzeylerinin İncelenmesi’’ başlıklı bu çalışma 24.04.2025 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından, Sivas Cumhuriyet üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet GÜL

(Jüri Başkanı)

Doç. Dr. Zühal YURTSIZOĞLU

(Danışman)

Doç. Dr. Levent CEYLAN

(Üye)

Yukarıdaki İmzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım

Doç. Dr. Aysel ARSLAN

Enstitü Müdürü

ETİK SÖZÜ

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez Yazım Kılavuzu'nda (Yönerge'de) belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- ✓ Bütün bilgi ve becerileri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- ✓ Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- ✓ Başkalarının eserlerinden yararlanması durumunda ilgili eserlere, bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu ve atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- ✓ Bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ✓ Tezin herhangi bir bölümünü, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi veya bir başka üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

.../.../2025

EGEMEN EREN

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanmasında beni olumlu eleőtirileriyle yönlendirip vakit ayıran bilgi ve tecrübesinden faydalandığım tez danışmanım sayın hocam Doç. Dr. Zühal Yurtsızoğlu baőtta olmak üzere, Cumhuriyet Üniversitesinde eğitimimi tamamlamam için emek veren Şu an ismini sayamadığım diğer bütün hocalarıma teőekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Egemen Eren, Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Spor Ahlakı Kazanma Düzeylerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2025

Sporun yapılmasındaki dikkat edilmesi gereken en önemli noktaların başında spor ahlakı gelmektedir. Sporun gelişmesinde, ahlaki değerlerin yanı sıra, doğru yönlendirme ve disiplin gibi faktörler katkı sağlamaktadır. Sporda ahlaki değerlerden uzaklaşmak durumunda bir takım olumsuz olayların gelişmesi muhtemeldir. Bu nedenle spor öğretiminde ve sporun uygulanmasında ahlaki değerlerin ön planda tutulması sporun amaçlarının yerine getirilmesinde yardımcı olmaktadır. Bu araştırma, spor etiğinin önemi ışığında, spor bilimleri fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin, spor ahlakı bilinci kazanma amacına erişim düzeyini ölçmek, eğitim süreçleri boyunca spor etiğine yönelik tutumlarını değerlendirmek amacıyla planlanmıştır. Bu amaçla hazırlanan çalışmada veri toplama tekniği olarak anket kullanılmıştır. Anket formları katılımcıların tanıtıcı özelliklerinin yer aldığı ve “Eğitimde Kültürel Spor Ahlakı Bilinci Kazanma Amacına Erişim Düzeyi Ölçeği” olarak iki bölümden oluşmaktadır. Elde edilen veriler SPSS 22.0 programıyla analiz edilmiştir. Anket formlarında yer alan ifadelerin seçilme sayısı ve bu sıklığın toplam içindeki yüzdesinin verilmesinin ardından, öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre ölçek alt boyutlarının farklılığını belirlemeye yönelik analizler yapılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin sporda ahlaki tutumları benimse düzeylerinin 41.51 puan aldığı (min= 10; max = 50) sporda öz denetimli olma durumlarının ise toplam puan olarak 23.99 aldığı (min = 6; max = 30) bu sonuçlar genel anlamda öğrencilerin spor ahlaki tutumlarının ve sporda öz denetimlerinin üst düzeyde olduğunu gösterir niteliktedir. Cinsiyet ve yaş değişkeninin sporda ahlaki tutum benimseme noktasında farklılığının önemli olduğu görülmüştür. Sporda ahlaki tutum benimsemenin, öz denetimli olma ile pozitif yönlü ve doğrusal bir ilişkisinin olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spor, Ahlak, Öz denetim, Eğitim, Etik

ABSTRACT

Egemen Eren, The Investigation of the Level of Gaining Sports Ethics Among Students of the Faculty of Sports Sciences, Master Thesis, Sivas 2025.

One of the most important aspects to consider in sports is sports ethics. In the development of sports, factors such as moral values, proper guidance, and discipline play a significant role. If moral values are neglected in sports, negative events are likely to occur. Therefore, prioritizing moral values in sports education and practice helps achieve the objectives of sports. The primary aim of this research is to determine the attitudes of students studying in the Faculty of Sports Sciences towards sports ethics. For this purpose, a survey method was used in the study. The survey consists of two sections: one containing participants' demographic information and the other titled "Achievement Level of Cultural Sports Ethics Awareness in Education Scale." The data obtained were analyzed using the SPSS 22.0 program. After providing the frequency of selection for the statements in the survey forms and the percentage of these frequencies within the total, analyses were conducted to determine the differences in the scale subdimensions based on the participants' demographic characteristics. The students who participated in the study scored an average of 41.51 points in adopting moral attitudes in sports (min = 10; max = 50), and their self-control in sports was 23.99 points (min = 6; max = 30). These results generally indicate that the students' moral attitudes in sports and their self-control in sports are at a high level. It was found that there is a significant difference in adopting moral attitudes in sports based on gender and age variables. A positive and linear relationship between adopting moral attitudes in sports and self-control was identified.

Keywords: Sports, Ethics, Self-control, Erucakioh Ethics

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZÜ	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Tanımı ve Önemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırma Soruları	3
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Spor	4
2.1.1. Sporun Önemi	7
2.2. Ahlak	8
2.3. Fairplay.....	9
2.2.1. Sporda Ahlak	10
2.2.2. Sporda Ahlaktan Uzaklaşma.....	12
2.2.3. Sporda Etik Dışı Davranışlar	14
2.2.4. Sporcu Ahlakı	16
2.2.5. Antrenör ahlakı	19
2.2.6. Hakem Ahlakı	20
2.2.7. Taraftar Ahlakı.....	23
3. GEREÇ ve YÖNTEM	26

3.1. Araştırmanın Modeli	26
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	26
3.3. Veri Toplama Araçları.....	27
3.4. Verilerin Değerlendirmesi	27
3.5. Araştırmanın Etik İlkeleri.....	28
4. BULGULAR.....	29
TARTIşMA SONUÇ	37
KAYNAKLAR	41
EKLER.....	48
Ek 1. Etik kurul izin	48
EK 2. Anket Formu	49
ÖZGEÇMİş.....	50

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcıların tanıtıcı özelliklerine yönelik bulgular.....	29
Tablo 2. Ölçekteki ifadelerin seçilme sıklığı ve yüzdesi.....	30
Tablo 3. Özet İstatistik Tablosu.....	31
Tablo 4. Katılımcıların Baba mesleklerinin ölçek alt boyutlarına göre farklılaşmasına yönelik analiz sonuçları.....	32
Tablo 5. Katılımcıların anne mesleklerinin ölçek alt boyutlarına göre farklılaşmasına yönelik sonuçlar	33
Tablo 6. Cinsiyetin ölçek alt boyutlarına farklılaşmasına yönelik sonuçlar	33
Tablo 7. Yaş gruplarının ölçek alt boyutlarına göre farklılaşmasına yönelik sonuçlar	34
Tablo 8. Katılımcıların okudukları bölümün ölçek alt boyutlarına göre farklılığını belirlemeye yönelik analiz sonuçları.....	34
Tablo 9. Katılımcıların okudukları sınıf düzeylerinin ölçek alt boyutlarına göre farklılığına yönelik sonuçlar.....	35
Tablo 10. Katılımcıların gelir düzeylerinin ölçek alt boyutlarına göre farklılaşmasına dair analiz sonuçları	35
Tablo 11. Ölçek alt boyutları arasındaki ilişki yönü ve kuvvetini belirlemeye dair yapılan Korelasyon analizi sonuçları	36

KISALTMALAR

SPSS : İstatistiksel analiz için paket programı

One Way Anova : Tek Yönlü Varyans Analizi

SATB : Sporda Ahlakî Tutum Benimseme

SÖDO : Sporda Öz Denetimli Olma

ss : Standart sapma

Min : Minimum (en düşük)

Max : Maximum (en yüksek)

1. GİRİŞ

Sporadaki ahlak ve sportmenlik davranışların sporun en önemli misyonları arasında gösterilmektedir. Spor adına yapılan faaliyetlerin hemen hepsinin ortak noktası, saygı, örnek davranışlar ve etik çerçevesinde toplumları bir çatı altında toplamaktır. Nitekim tarihsel süreçte de benzer şekilde, sporun bütün toplumlarda varolduğu ve kültürlerini nesilden nesle aktardığı görülmektedir. Sporun insanlardaki sağlığı geliştirdiği buna ek olarak toplumsal düzeyde de gelişime katkı sağladığı bilinmektedir. Sporun yapısında var olan rekabet ve yarışma arzusu sporun faydalarına birde ekonomik durumu eklemiş ve büyük miktarlarda paranın döndüğü bir endüstri halini almıştır. Bu durumda sporda etik kavramının önemi gün yüzüne çıkmaktadır. Felsefenin bir alanı olarak görülen etik ahlakın kuramsal temellerini inceleyen bir disiplindir (Aydın, 2006). Bu etik kavramının normatif öğretileri arasında yalnızca maçı kazanmak veya para kazanmaktan çok daha önemli kazançların olduğudur. Gerek etik kavramının bu öğretisi gerekse sporun özünde yer alan erdem kavramı

1.1. Problemin Tanımı ve Önemi

Sporculardan evrensel ahlak kurallarını içselleştirmeleri ve bunları spor faaliyetlerinde sergilemeleri beklenmektedir. Spor etiği bu değerlerin önemini vurgulamaktadır. Bu eylemler, rakiplere saygı göstermeyi, adil ve dürüst olmayı; din, dil, ırka dayalı ayrımcılıktan kaçınmayı içerir. Adil oyun, ahlaki kurallara bağlı kalma ve 'kazanmak için her şey mübahtır' anlayışından kaçınma eylemidir. Bu ilkenin dışına çıkan her türlü davranış, sporda ahlak dışı olayların artmasına ve sonuçta sportmenlik ruhunun zedelenmesine neden olabilir (Canoğlu, 2023). Spor, toplumsal yapının önemli bir unsuru ve toplum için sosyal bir kurumdur. Sporun kalitesinin toplumda ahlaki bir uzantısının olması önemlidir. Spor, folklor ve iş ahlakı, tıp etiği gibi toplumdaki diğer ahlaki kavramlarla ilgili çalışmalarda etik boyutun ele alınması gerekmektedir. Spor bir eğitim aracı olarak toplumun her kesimi tarafından kullanılmaktadır. Spor faaliyetleri gerekli faydaları sağlayabilecek bir eğitim aracı olarak kabul edilmektedir. Spor etiğinin temel ilkeleri ahlak (etik) ve sportmenliktir. Ne yazık ki, spor müsabakalarında sportmenlik dışı davranışların ortaya çıkması giderek yaygınlaşmaktadır (Şeker ve Uslu, 2020).

Spor doğru yönlendirildiğinde disiplin, sevgi, saygı, eşitlik, adalet, hukuk, erdem gibi ahlaki tutum ve davranışları aşılayabilir. Ancak spor, özellikle spor etiğinden ödün verildiğinde stres, üzüntü, kıskançlık ve acı gibi istenmeyen duyguları da ortaya çıkarabilir. Bu nedenle spor eğitiminin ahlaki değerleri özümsemiş bireyler tarafından verilmesi gerekmektedir. Aksi halde sporda sevgi, kardeşlik, dostluk değerlerinin yerini nefret, kavga ve düşmanlık alabilir. Bu durum spor kültürünün etik ilkeleriyle bağdaşmamaktadır (Yiğit, 2021). Bu nedenle spor ile uğraşan bireylerin spor ahlakına yönelik tutumlarının incelenmesi önem arz etmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Spor bilimleri fakülteleri beden eğitimi ve sporun öğretildiği yükseköğrenim kurumlarıdır. Bu okullarda beden ve spor eğitiminin yanında spor ahlakı, spor etiği, sportmenlik ve fair play olguların da öğrencilere kazandırılması önemlidir ve eğitimden beklenendir. Sportmenlik, spor ahlakı ve etiği gibi kavramlar sporculara ve öğrencilere eğitimlerinin her aşamasında kazandırılmalıdır. Türkiye'nin spor alanında gelişiminde söz sahibi olacak spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin, spor ahlakı ve spor etiği açısından topluma örnek olması gereken kişiler olacağı kesindir. Bu nedenle öğretmen, antrenör ve yönetici olarak görev yapacak öğrencilerin spor ahlakı ve etik bilincini kazanmış olmaları gereklidir. Bu nedenle, spor etiğinin önemi ışığında bu çalışma, spor bilimleri fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin, spor ahlakı bilinci kazanma amacına erişim düzeyini ölçmek, eğitim süreçleri boyunca spor etiğine yönelik tutumlarını değerlendirmek amacıyla planlanmıştır.

Spor etiği, sporun uygulanmasında hayati önem taşıyan bir dizi ilkeyi içerir. Bu ilkeler arasında adalet, dürüstlük, hoşgörü, dayanışma, rakibe saygı ve din, dil, ırk ayrımı yapmama yer almaktadır. Spor ahlakından taviz verilmeden yapılan spor etkinliklerinin ahlak eğitimine destek olabileceği literatürde ortaya konulmuştur. Spor, doğru yönlendirmeyle disiplin, sevgi, saygı, eşitlik, adalet, erdem gibi ahlaki tutum ve eylemleri geliştirebilir. Ancak spor etiğinden sapmak stres, üzüntü, kıskançlık, acı gibi istenmeyen duyguların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu nedenle spor öğreniminin etik değerleri ön planda tutan bireyler tarafından sağlanması büyük önem taşımaktadır. Aksi halde sporun beslediği dostluk, sevgi ve kardeşliğin yerini husumet ve çatışma alabilir. Böyle bir durum sporun etik ilkeleriyle bağdaşmamaktadır (Şeker ve Uslu, 2020).

Bu nedenle spor fakültelerinde eğitim gören ve ilerde spor eğitimi verme potansiyeli bulunan, bu amaçla yetiştirilen öğrencilerin spor ahlakına yönelik tutumlarının ölçülmesi büyük önem arz etmektedir.

1.3. Araştırma Soruları

Spor Bilimleri Fakültelerinde Eğitim Gören Öğrencilerin Spor Ahlakına Yönelik Tutumlarına yönelik yapılan bu araştırmada cevap aranacak sorular şu şekilde sıralanabilir:

H1: Katılımcıların sporda ahlaki tutumu benimsemeleri baba meslekleri açısından farklılık gösterir mi ?

H2: Katılımcıların sporda öz denetimli olmaları anne meslekleri açısından farklılık gösterir mi?

H3: Sporda ahlaki tutum benimsenmesi, cinsiyete göre farklılık gösterir mi ?

H4: Sporda öz denetimli olma durumu, cinsiyete göre farklılık gösterir mi ?

H5: Sporda ahlaki tutum benimsenmesi, yaş açısından farklılık gösterir mi ?

H6: Sporda öz denetimli olma durumu, yaşa göre farklılık gösterir mi ?

H7: Sporda ahlaki tutum benimsenmesi, okunulan bölüme göre farklılık gösterir mi ?

H8: Sporda öz denetimli olma durumu, okunulan bölüme göre farklılık gösterir mi ?

H9: Sporda ahlaki tutum benimsenmesi, okunulan sınıfa göre farklılık gösterir mi ?

H10: Sporda öz denetimli olma durumu, okunulan sınıfa göre farklılık gösterir mi ?

H11: Sporda ahlaki tutum benimsenmesi, gelir düzeyine göre farklılık gösterir mi ?

H12: Sporda öz denetimli olma durumu, gelir düzeyine göre farklılık gösterir mi ?

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Spor

Özellikle son zamanlarda spor kavramı, farklı bilim dallarında dikkat çekerek kendine yer bulmuştur. Farklı birçok bilim dalında sporun önemi araştırmaların konusu olmuştur. Pek çok farklı kaynağın, spor konusunda çeşitli tanımlar sunmasının sebebi, bu konunun çok yönlü olmasıdır. Bu tanımlamalar genellikle birbirini destekler niteliktedir. Uzun yıllardır biriken bilgi birikimlerinden derlenen spor tanımları şu şekildedir.

Spor, Latince kökenli "disportare" ve "desport" kelimelerinden türemiş olup, "dağıtmak, birbirinden ayırmak" anlamına gelir. 17. yüzyıldan itibaren bu kelime zamanla "sport" halini almıştır. Britannica ansiklopedisinde spor; "belli bir güçle beceri gerektiren yarışma ve eğlenceli etkinliklerin tamamı" olarak tanımlanmaktadır (Turan, 2020).

Spor, kendine has fiziksel hareketler ve becerileri olan, eğlenme, oynama içgüdüsünden doğan, insana mahsus mücadele ve beceriye yönelik bir hareket biçimi olarak tanımlanabilir (Şahin, 2009). Spor kişinin tabii çevrevesini, beşeri çevre haline getirirken kazandığı kabiliyetleri geliştiren belli kurallar doğrultusunda araçlı veya araçsız, bireysel veya takım olarak boş zaman faaliyeti kapsamında ya da tam zaman olacak şekilde meslekleştirmek, toplumla bütünleştiricilik, ruhen ve fiziken gelişim sağlayan bir olgudur (Erkal, 1982: 119).

Kuralları önceden belirlenmiş olan ve belirli bir hedefe ulaşmayı amaçlayan hareket becerilerinin toplamı, spor olarak adlandırılır. Zamanla çeşitleri farklılaşan ve takım veya bireysel olarak yapılan spor türleri arasında voleybol, futbol, basketbol, hentbol, dart, kayak, güreş, atletizm, karate, kickboks ve judo gibi birçok örnek bulunmaktadır.

Spor, önemini günden artıran, özellikle son yılların kıymetli mesleklerinden ve faaliyetlerinden biri halini almış milyonlarca insanı bir araya getirerek aynı duygularla, bu büyük platformla ticari kazanç sağlama amacıyla kullanmayı planlayanlar tarafından yeni bir ticari saha halini almıştır. Bu kazanma hırsı, spor yapanlardan seyircilere, sponsorlardan ticari kurumlara kadar her alanda kendini güçlü bir şekilde hissettirmiştir. Kazanma arzusunun farklı değerlerin önünde yer alması, ahlaki ve vicdani ilkelerin geri

plana götürülmesi ve sporun amacından sapmasına sebep olmuştur. Sporun esas amacı barış, adalet, mutluluk ve sevgi dolu olması gerekirken, yerini şiddet, rüşvet, aldatma ve iltimas gibi gayri ahlaki durumlara bırakmıştır. Ahlaki erdem ve değerleri hiçe sayan bireylerin anılması, toplumda sporun şiddet ve saldırganlığa davetiye çıkaran bir olgu olarak tanınmasına sebep olmuştur (Tanrıverdi, 2012).

Spor kavramıyla ilgili birbirini destekleyen pek çok tanıma farklı kaynaklarda rastlamak mümkündür. Bu tanımların ortak noktası, sporun fiziksel, zihinsel, bilişsel ve sosyal gelişimi hedefleyen, oyun veya yarışma formatında olan, belirli kuralları olan ya da kuralsız olarak, bireysel ya da takım halinde gerçekleştirilen aktivitelerin tümünü kapsamıdır (Öztürk ve Akgül, 2015). Spor, sadece boş zamanları değerlendirmek, beden eğitimi sağlamak ve eğlendirmek amacıyla yapılan bir uğraş değil, kişinin hayatının hemen her alanına yönelen bir süreç olarak ifae edilebilir. Bu sürecin kişiye ya da sporcuya kazandırdığı herşey, sporun özünü oluşturmakta ve sporcularda bulunması gereken özellikler olarak sıralanmaktadır (Dever, 2010).

Spor, oyun ve eğlenceyi bir araya getiren, bireysel ya da toplu olarak icra edilebilen ve yarışmayı gerektiren belirli kurallara sahip fiziksel hareketlerin tümü olarak tanımlanabilir. Bu aktivitelerden kısa vadede görülebilir bir fayda beklenmez (Şahin, 2009).

Günümüzde sporla ilgili genel anlayış, öncelikle sporun önemli bir eğitim faktörü olduğudur. Spor yapan bireyler, fiziksel açıdan gelişim sağlarken; oyunlar, etkinlikler ve müsabakalar yoluyla da insan davranışlarını ve egoist yaklaşımları bütünsel anlamda belirleyen bir bilim dalı olarak kabul edilmektedir. Sporun bu fenomenler kapsamında değerlendirilip incelenmesi, Spor Bilimi kavramını ortaya çıkarır (Obuz, 2009).

Gerçekten de, spor müsabakaları ve etkinlikleri, toplumun hemen her kesiminin ilgisini çeken, milli ve manevi değerleri bünyesinde barındıran, uluslararası öneme sahip bir olgudur. Spor, psiko-sosyal ve estetik yönleriyle, hem kültürel hem de ahlaki faktörleriyle önemini koruyan bir yapıya sahiptir (Durak, 2011).

Günümüz toplumlarında, spor, insanların kendilerini her açıdan geliştirmeleri, birlikte çalışmayı kolaylaştırmaları, yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak ve toplumda yer edinebilmenin en etkili yollarından biri olarak görülmektedir (Küçük ve Küçük, 2021). Spor, hem fiziksel aktivite, hem de kişilerin kendilerini geliştirmelerine

yönelik bir kimlik inşa etmeleri açısından önemlidir. Bu sosyal kimlik duygusu, kişinin sosyalleşmesine katkı veren bir kavram olarak değerlendirilir (Özcan ve Yıldırım, 2011).

İster takım ister bireysel olarak yapılan spor, kişilerin daha disiplinli, düzenli, ilkelere bağlı, emir ve kurallara uyan, sportif karşılaşmalarındaki sevenç ve hüznü paylaşmayı bilen, böylelikle sosyalleşen ve paydaşı olduğu gruba aidiyetini artıran bir birey haline getirmektedir. Bu süreç, bireyin o grubu en doğru şekilde temsil etmesine de katkı sağlar (Yılmaz ve Ulaş, 2016).

Gelişen dünyamızda, insanların yaşam kalitelerini artırma isteği, monoton ve durgun bir yaşamdan uzaklaşarak spor yapma düşüncesine yönelmelerine sebep olmaktadır. Bu da kitlelerin fiziksel aktivitelere daha çok yönelmesine yol açmaktadır. Bireylerin spor faaliyetlerine katılım sebepleri çeşitlilik gösterir; kimi becerilerini geliştirmek, kimi stresten kurtulup rahatlamak, kimi sosyal bir alan oluşturmak, kimi ise sağlıklı bir bedene sahip olmak amacıyla fiziksel aktivitelere katılmaktadır (Yılmaz ve Ulaş, 2016).

Spor, başarıyı artırma ve müsabakalarda üstünlük sağlama amacı taşır. Bunun için, fiziksel anlamda yetenekli olan bireylerin seçilip, sürekli ve yoğun bir eğitim modeli ile yetiştirilmesi gereklidir. Spor, gerçekten başarıya ulaşma gücünü artırmak ve kişisel açıdan maksimum performansa ulaşmak adına yoğun bir çaba gerektirir (Erdemli, 1996) . Bu çabaya ek olarak, teknoloji dünyasının insanlara getirdiği hareketsiz yaşam tarzından ve bu durgun yaşamın neden olduğu sağlık sorunlarından kurtulmak, fazla kilolardan arınmak, daha fit bir vücuda sahip olmak ve zamanlarını en verimli şekilde değerlendirmek amacıyla spora yönelmişlerdir. Sporun hem zihinsel hem de fiziksel faydaları, insanları fiziksel aktivitelere yönlendirmiş ve gelecekteki yaşam kalitelerini artırmak amacıyla sporla iç içe olmalarına sebep olmuştur (Stewart, 2014).

Tıp dünyasında önemli sorunlar arasında yer alan obezite, fiziksel bozukluklar, psikolojik ve ruhsal rahatsızlıklar, kardiyovasküler sıkıntılar, diyabet riski ve kanser risklerinin sportif faaliyetlerle en aza indirilebilmesi, sporun önemini daha da artırmıştır. Ayrıca, sosyal yaşamın getirdiği toplumsal sorunlar, ruhsal bunalımlar, benlik kaygısı, yaşamdan zevk alamama ve sosyal uyum problemleri gibi durumlar da spor sayesinde en aza inmiştir (Yılmaz ve Ulaş, 2016).

Spor, dünya kültürlerinin önemli bir parçası olup, dil, din, ırk gibi farklı özelliklere sahip insanları tek çatı altında birleştiren bir araçtır. Dünya barışını sağlayan önemli faaliyetlerden biri olarak kabul edilebilir. Modern çağın sunduğu spor anlayışı, bedensel faydalarının yanı sıra insanların mental sağlığını pozitif yönde etkileyen, sosyalleşmeye ve moral artışına katkı sağlayan çeşitli aktivitelerin bir bütünüdür (Beşirli, 2019). Bu nedenle, sporun belirli sözcüklerle klasik bir tanımını yapmak oldukça zor olabilir. Bu tanımlamalardan görüleceği gibi sporun en büyük özelliği, farklı şekillerde yapılması ve belli kurallar çerçevesinde olmasıdır. İnsan davranış veya eylemlerini önceden belirlenen kurallarda sınırlaması olarak sınırlandırmak mümkündür. Bu noktadan hareketle de her spor branşının kendine has bir takım zorlukları ve kurallarının olduğu ifade edilebilir (Duman vd., 2020).

2.1.1. Sporun Önemi

Spor, ilk çağlardan günümüze kadar artan bir öneme sahip olmuştur. Eskiden hayatta kalmak, beslenmek, korunmak ve düşmanlara karşı kendini savunmak amacıyla yapılan spor, son çağlarda estetik nedenlerle de varlığını sürdürmektedir. Günümüz toplumlarında, spor her alanda artan bir ilgiyle karşılanmaktadır. Dil, din, ırk, mekan veya kültür fark etmeden, tüm insanları tek bir amaç çerçevesinde, ekranlarda veya tribünlerde toplayan başka bir olay yoktur (Veysel ve Küçük, 2002).

Modern yaşamın monotonluğundan uzaklaşmak ve özgürce hareket edebilmek, spor sayesinde mümkün olurken, bireylerin sedanter ve sağlıksız bir yaşantıdan kurtulup daha sağlıklı ve verimli bir hayata yönelmesi sağlanmaktadır. Sporla ilgilenen kişilerin hayatı daha düzenli ve disiplinli olurken, ruhsal sağlıkları da olumlu yönde etkilenmektedir. Spor yapmayı alışkanlık haline getirmek, daha kaliteli bir yaşam sürdürmenin anahtarı olarak kabul edilebilir (Hürriyet, 2021).

Spor, bireylerin sosyal alanlarda aktif olarak faaliyet göstermesine katkı sağlayan ve böylece sosyalleşmelerinde etkin rol alan bir olgudur. Spor, modern toplumları bütünleştirerek, çeşitli etkinliklerle farklı topluluklar, kültürler ve renklerin bir araya gelmesini ve etkileşim kurmasını sağlar; bu da sosyal ilişkileri geliştirir. Bireylerin dar çemberlerinden çıkarak, dünyanın farklı kesimleriyle etkileşime geçmeleri ve karşılıklı ilişkiler kurmaları sağlanır (Sarıkol, 2022). Bu bağlamda, spor, farklı milletlerden, düşüncelerden ve inanışlardan insanlarla yeni arkadaşlıklar ve ilişkiler kurulmasına ve sosyal kaynaşmalara destek olmasına yol açması açısından

önemlidir. Spora yönelik faaliyetlerin, yalnızca aktif olarak spor yapan bireyleri değil bu spor faaliyetlerine seyirci olarak katılanlar ve bu faaliyetlerin yönetilmesinde rol alanları sosyalleşme sahasına çeker (Küçük ve Küçük 2021).

Spor, bireylerin oturmuş bir kişiliğe ve normlara uygun davranışlara sahip olmasına katkıda bulunur. Bireylerin olumlu yönde hareket etmeye alışmalarını sağlarken, bu durum toplumda olumlu davranışların artmasına da katkı sunar. Spor sayesinde toplumda eşitlik, hoşgörü ve diğer canlıların kural ve haklarına saygı gibi konular olumlu yönde gelişir. Ayrıca, toplumun kuralları, örf ve adetlerine, gelenekleri-göreneklerine ve toplumsal normlara saygı göstermeye katkı sunarak bireylerin özgürleşmesine yardımcı olur. Spor, düzenli çalışma, zamanı verimli kullanma ve işleri planlı bir düzen içinde yapma yetisini de geliştirir (Yorulmaz ve Terlemez, 2020).

Toplumsal açıdan sporun önemiyle ilgili en önemli başlıkları şu şekilde sıralamak mümkündür :

1. Kişilik gelişimine katkı sağlar
2. Toplumsallaşmayı destekler
3. Kişiyi eğlendirir
4. Uzmanlaşma alanı sağlar
5. Toplumsal düzeyde faaliyetlere imkan sunar
6. Faaliyet programları oluşturmaktadır
7. Zamanın etkili kullanımını sağlar

Sosyalleşme ve bireysel gelişimin insan hayatı boyunca devam ettiği düşünüldüğünde, sporun önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Bireylerin hem fiziksel hem de ruhsal anlamda gelişerek kendilerine olan güvenlerini artırmayı istedikleri ifade edilebilir. Ayrıca, sporun toplumsal alanda bireylerin yer edinmesi ve toplumsallaşmalarına katkı sağladığı vurgulanmaktadır (Spor Şurası, 2021).

2.2. Ahlak

Ahlak, Arapçadaki "hulk" kelimesinden türemiş olup, "yaratılış" veya "doğa" anlamlarına gelir. Bu bağlamda, ahlak bir insanın içsel eğilimleri, huyları, karakteri ve davranışlarıyla ilişkilidir. İnsanların doğru ve yanlış arasında seçim yapabilme yetileriyle ilgili olarak ahlak, bireylerin toplumsal ilişkilerindeki değerlerini de şekillendirir. Bu konuda, ahlakın kişisel bir tercih mi yoksa toplumsal ve kültürel etkilerle mi biçimlendiği tartışılabilir (Hançerlioğlu, 2010). Bir birleriyle zıt kutuplarda

olan iyi kötü kavramlarının sonuçlarının ahlaki ilgilendirdiğine yönelik tanımlarda bulunmaktadır (Özbek, 1999).

Bireyin, üyesi olduğu toplumun benimsediği ahlaki kuralların bir parçası olduğu ve bu kurallar sayesinde davranışlarının şekillendiği söylenebilir. Bir davranışın ahlaki değerler açısından değerlendirilmesi, bireylerin kendi kişisel ahlak anlayışları ve değerlerinden değil, bireyi içinde bulunduğu toplum tarafından belirlenmektedir. Toplumun belirlediği bu değerler, kişi tarafından içselleştirilip davranışa dönüşerek toplumsallaşmayı sağlar. Toplum içindeki düzenin sağlanması açısından bakıldığında, ahlakın yazılı hukuk kuralları, görgü kuralları ve gelenek-göreneklerle benzerlik taşıdığı ifade edilebilir. Ahlakın farklı olduğu yön, değerlerinin herhangi bir hukuki güçle oluşturulamayacak nitelikte olmasıdır. Toplumda ahlakın kişiler üzerindeki yaptırım gücü, genellikle ayıplama ve eleştiri gibi sözlü yaptırımlarla ifade edilir (Frankena, 2007).

2.3. Fairplay

Sporcuların müsabaka esnasında zor koşulları olsa dahi, oyun kurallarına uymak suretiyle, eşit şartları bozmak rakibini düşman gibi görmemesi olarak tanımlanabilir (Yıldırım, 2004). Sporun hemen her alanda, etik davranışlar çerçevesinde fair playin bazı farklılıklarla günümüze kadar gelen farklı tanımlarının olduğu görülse de, ortak paydalarının çok olduğu söylenebilir. Tartışmaların kaynak noktasının felsefi disiplininde yoğunlaştığı, spor tarafında ise neyin kabul edileceği şeklinde yorumlanarak kavramın temelinde “kurallar” ve “ruh” olmak üzere farklı anlamları barındırdığı ifade edilmektedir (Loland, 2002). Fair play ilkelerini; sporun ahlaki boyutunda ve etik davranışları noktasında açıkça görmek mümkündür.

Kurallar çerçevesinde, fair playin, formal ve informal olmak üzere iki bileşenin olduğu ifade edilmektedir (Erdemli, 1992). Formal bileşenin, kural koyucu ve bu kurallara uymayı zorunluluk haline getirmekte iken; informal yönü ise, kurallara uymayı, herhangi bir mecburiyeti zorunlu kılmayan rakiple eşit şartlarda yarışmak istemesi gibi haksız durumları ortadan kaldıran davranışlar olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım, 2004).

Ülkümüzde fair play kavramının “sporda erdemlik” olarak karşılık gördüğü ancak sporla ilgili olan ahlaki değerleri kapsadığı ifade edilmektedir (Erdemli, 1992). Ülkemizde fair playin kurumsal kimlik kazanmasında en önemli aktör “Türk Milli

Olimpiyat Komitesi (TMOK) tarafından 1981 yılında kurulmuş olan 'Fair-Play Komisyonu'dur. 1983 yılında Konya Derbentspor'un kalecisi, gol olup olmadığı noktasında şüphede kalan hakeme topun çizgiyi geçtiğini söyleyerek fair play ödülüne layık görülmüştür. Bu akım zamanla, fazlaca sporcu veya spor adamı tarafından sergilenmiş ve farklı zamanlarda fairplay ödüllerine layık görülmüşlerdir (Yıldırım, 2002).

Fairplay kavramının insan onuruna gösterilen bir saygı olarak ifade edilmektedir. Fairplaye yönelik davranışların spor alanında kendine çok fazla yer edindiği bilinmektedir. İnsanın ruhsal ve fiziksel gelişimine katkı sağlaması hedeflenen sportif faaliyetlerin, günümüzde amacının dışına çıkmak suretiyle sporun ahlakına aykırı hale doğru yöneldiği şeklinde söylemler çoğalmaktadır. Sporda görülen etik dışı istenmeyen davranışlar fairplay ilkelerini temelden zedeleyerek 'ne pahasına olursa olsun kazan'mak üzerine inşa edildiği dahası ne okul sporlarına kadar indiği ifade edilmektedir (Yıldırım, 2005). Her ne kadar çağdaş toplumda yaşadığımız iddamız olsa dahi, spor alanında karşılaşılan ahlaki problemlerin tam anlamıyla çözüme ulaştığını söylemek oldukça zordur.

2.2.1. Sporda Ahlak

Ülkemizde spor ve ahlak, bilim adamlarının şimdiye kadar çok az incelediği bir araştırma alanı olmuştur. Spor ve ahlak, birbirinden ayrı alanlar gibi görünseler de, aslında bu iki alan arasında göz ardı edilmiş çok anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Çünkü her iki alan da insanları ve insanlar arası ilişkileri düzenleyen kurallar sistemine dayanır. Bu iki alan, insanlar arası ilişki ve faaliyetleri bir kurallar sistemi içinde düzenlerler. Her iki kavram da insanlar arası ilişkilerin ve etkileşimlerin sonucunda ortaya çıkmıştır (Akyol, 2002).

Sporcunun yaptığı davranışların bazı kurallar doğrultusunda olması, bu kuralları çiğnediği takdirde galibiyetin veya mağlubiyetin bir değeri olmayacağını kabul ettiği söylenebilir. Örneğin; kendi odasında tek başına duvarlara küfreden bir sporcuya kimse bir şey söylemez. Ancak bu davranışı müsabakada yaparsa, seyircilerden, sporculardan, ve de hakemden tepki alacaktır. Çünkü küfretmek, toplum tarafından onaylanmayan ve toplumsal ahlaki kurallarla bağdaşmayan bir davranıştır.

Sporda ahlak, spor etiği olarak da adlandırılan bir kavramdır ve spor etkinliklerinde doğru ve etik davranışları kapsar. Ahlaki davranışlar, sporcular ve sporla

ilgilenen herkesin sahip olması gereken değerler ve normlarla bağlantılıdır. Bu değerler arasında fair play (adil oyun), dürüstlük, saygı, eşitlik, sorumluluk, sportmenlik ve centilmenlik gibi unsurlar bulunur (Kavussanu ve Boardley, 2009). Spor gibi, ahlak da en iyi yaşam tarzını ve en iyi yaşama şeklini belirlemeye çalışır. Gerçek dünyadaki bazı davranışların ve duyguların iyi, bazılarının ise kötü olduğunu ifade eder. Bu açıdan, ahlak insanoğlunda gerçekleşmesi beklenen yüksek ruhi özelliklerin ve yeteneklerin ortak ifadesi olarak kabul edilir. (Öztürk, 1991).

Fair play, sporda ahlaki davranışın temel bir unsuru olarak adil, şeffaf ve kurallara uygun oyun anlamına gelir (Lumpkin ve ark., 2003). Sporcuların, rakiplere karşı adil ve eşit şartlarda mücadele etmeleri, kural ihlali yapmaması ve başkalarının haklarına saygı göstermeleri beklenir. Dürüstlük ise sahtekarlık ve hileye karşı duruşu temsil eder. Sporcuların, oyunun kurallarını ihlal etmeden, gerçekçi ve doğru bir şekilde performans sergilemeleri gerektiği vurgulanır (Hardman vd., 2011).

Saygı, sporda ahlaki davranışın önemli bir unsuru olarak kabul edilir ve bu, sporcuların diğer sporculara, hakemlere, antrenörlere ve seyircilere saygılı bir şekilde davranmalarını gerektirir (Shields ve Bredemeier, 1995). Eşitlik ilkesi ise, cinsiyet, ırk, etnisite ve diğer farklılıklara dayalı ayrımcılıkla mücadeleyi ifade eder. Spor etkinliklerinde, herkesin eşit fırsatlara sahip olması ve adaletin sağlanması gerektiği vurgulanır (Elliott ve ark., 2014).

Sorumluluk, sporcuların ve diğer spor paydaşlarının, davranışlarının sonuçlarına katlanma ve bu sonuçlardan sorumlu olma yeteneğini ifade eder (Singer, 2000). Sportmenlik ve centilmenlik ise, sporcuların karşı takıma ve rakiplere saygı göstermelerini, kazananın ve kaybedenin onurlu bir şekilde davranmalarını kapsar (Kavussanu ve Roberts, 2001).

Sporda ahlak, rekabetin performansın ötesine geçerek, karakter gelişimi, toplumsal değerlerin benimsenmesi ve sporun pozitif etkilerinin sürdürülmesi için önemli bir temel oluşturur. Ahlaki davranışların teşvik edilmesi, sporun etik değerlerine uygun bir şekilde yapılmasını sağlar ve sporun bireylere ve toplumlara katkılarını artırır (Schwartz ve Enzinger, 2017). Dolayısıyla, nefes alıp vermek, kalp atışı veya ansızın yüksek ışıkta göz kamaşması gibi biyolojik olayların ahlakla ilgili olmadığı kabul edilir. Buna göre, ahlakî davranışların bir diğer özelliğinin kasıt, niyet ve iradeye dayanması olduğu söylenebilir. Bu durumda, birey yapmış olduğu hareketlerden sorumlu

tutulabilmektedir. Bunun en önemli sebebi insanların ahlaki hareketleri bireysel sorumluluk çerçevesindedir.

2.2.2. Sporda Ahlaktan Uzaklaşma

Sporda ahlaktan uzaklaşma, sportif etkinliklerde ahlaki değerlerin ihlal edilmesi veya dikkate alınmaması durumunu ifade eder. Spor etiği ve ahlaki davranışlar, sporda fair play, dürüstlük, saygı, eşitlik, sorumluluk ve sportmenlik gibi değerleri kapsarken, ahlaktan uzaklaşma ise bu değerlerin göz ardı edilmesi veya ihlal edilmesi durumlarını tanımlar. Bu kavram, spor etiği ve ahlaki davranışlarla ilgili yapılan pek çok araştırmada ele alınmıştır. Ahlaktan uzaklaşma, çeşitli şekillerde kendini gösterebilir. Örneğin, hile, sahtekarlık ve kural ihlalleri, sporun ahlaki kurallarının ihlali olarak kabul edilir (Bredemeier ve Shields, 2011). Sporcuların, başkalarını kandırmak, haksız avantaj sağlamak veya oyunun ruhuna aykırı davranışlar sergilemek gibi eylemleri, ahlaktan uzaklaşma olarak değerlendirilir.

Ahlaktan uzaklaşmanın sporda yaygın olduğu bazı alanlar ve durumlar bulunmaktadır. Örneğin, doping kullanımı, sporun ahlaki değerlerini ihlal eden bir eylem olarak değerlendirilir (Mazanov ve Connor, 2017). Benzer şekilde, şiddet, saldırganlık, taciz veya ayrımcılık gibi davranışlar da ahlaktan uzaklaşmanın örnekleri olarak kabul edilir (Parent ve Fortier, 2011).

Sporun toplum üzerindeki olumlu etkilerini ve itibarını olumsuz etkileyen ahlaktan uzaklaşmayı önlemek, spor yöneticileri, antrenörler, sporcular ve diğer spor paydaşlarının alması gereken önlemleri gerektirir. Ahlaki değerleri teşvik etmek ve ahlaktan uzaklaşma ile mücadele etmek için etik eğitim programları, cezalandırma politikaları, kuralların sıkı uygulanması ve örnek teşkil edecek liderlik gibi önlemler alınmalıdır. Bu şekilde ahlaktan uzaklaşmanın azaltılmasına katkı sağlanabilir (Erdmann ve Hain, 2008).

Sporda ahlaktan uzaklaşmaya yönelik farklı görüşler bulunmaktadır. Özdeş (2019) sporda ahlaktan uzaklaşmayı tanımlarken; doping kullanmak, saldırganlık, şiddet ve aldatmaya yönelik hareketlerden oluştuğunu ifade etmektedir (Özdeş, 2019). Spor ve spor müsabakalarının, insanlar için ahlakî ve sosyal açıdan çok olumlu, eğitici işlevlere sahip olduğu söylenebilir. Çünkü insanın tüm varlığıyla bir bütünlük kazanması spor yoluyla mümkündür. Bu nedenle spor, olumlu ahlakî etkisiyle bireyin yeniden

sosyalleşmesine de yardımcı olur. Toplumun başka hiçbir alanında kurallar ve sistemler spordaki kadar açık ve net belirlenmemiştir.

Takım sporunda, yalnızca oyunun kurallarını ihlal eden sporcular cezalandırılmaz. Örneğin, futbolcunun topu taca atması veya voleybolcunun fileye temas etmesi cezalandırılmaz. Ancak, müsabaka sırasında rakibe zarar verecek her bütün hareketler cezalandırılır. Bu noktada ahlak değerleri devreye girer. Çünkü başkalarının zarar görmesine sebep olmak, ahlaki değerlere ters düştüğü gibi yargılara da ters düşmektedir. Ayrıyeten, yarışma sporlarında saldırganlık düzeyini azalttığı kabul edilir. Yani, insanı kötülüklerden ve başkalarına zarar vermekten alıkoyan özellik, sporun temelinde vardır. Sporun anlamlı olmasını sağlayan, insanî amaçlara hizmet eden en büyük yardımcı, ahlaktır.

Sporda şiddet barındıran ve ahlaki değerlere uymayan olayları önlenmek için ticarileşme olgusunun çözülmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu görüşe göre, sporcuların centilmenlik ilkesine aykırı davranışlar sergilemelerinin ve oyun kurallarını ihlal etmelerinin en büyük nedeni, spordaki ticarileşmedir. Yalınkılıç, sporda gizli veya açık profesyonelliğin, işin içine başka duyguları ve eylemleri soktuğunda, tabloyu bataklık haline getirdiğini ifade etmiştir. Galibiyetin, çoğu zaman parasal kazançları beraberinde getirmesinin, sporcuları kazanmak için her yolu mübah sayma anlayışına ittiği vurgulanmaktadır. (Beşirli, 2019)

Aslan ve Selçuk (2016)'ya göre, sporcuların aşırı kazanma hırsına sahip olmalarının, spor alanlarını adeta bir savaş alanına dönüştürdüğü ifade edilmiştir. Buna göre, sporun oyuncularda güzel bir üstünlük arzusu uyandırmak yerine, hırs doğurması veya karşı takıma karşı saygı yerine düşmanlık duyguları beslemesi, sporun bütün faydalarını kaybettirip zararlı hale getireceği belirtilmiştir. Galibiyetin herşey demek olduğu görüşünün yaygınlaştığı günümüzde, sporcular ahlaki değer ve yargılarını düşünüp değerlendirmeden hareket etmektedirler.

Spor ahlakı ve dolayısıyla centilmenliğin karşılaştığı en önemli problemlerin başında zirve sporu ve bununla ilişkili doping sorunu gelmektedir. Zirve sporunun, bir branşta kazanarak en üst seviyeye varmak amacıyla sporcunun bütün fiziksel kapasite ve yeteneklerini zorlamasını gerektirdiği ifade edilmiştir. Zirve sporunun temel ilkesi ise sürekli kazanmak, başarılı olmak ve rekor kırmaktır. Bu bağlamda, sporcu her ne pahasına olursa olsun en iyi dereceyi elde etmek ve kazanmak zorunda

hissedilmektedir. Zirve sporunda, daha hızlı, daha yüksek ve daha güçlü olma mantalitesi hakimdir. Bu mantalite, kazanmak için doğal güçlerin yeterli olmadığı durumlarda, dışarıdan alınan ilaçlarla fiziksel kapasitenin takviye edilmesinde bir sakınca görmemeyi beraberinde getirmektedir (Durak, 2011).

2.2.3. Sporda Etik Dışı Davranışlar

Etik kavramı günümüze kadar bir çok bilim dalının üzerinde durduğu toplumun hemen her alanında kendine yer bulan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Kütük, 2006). İnsan davranışını inceleyen etik geniş anlamda; hedeflere ulaşmak için yapılması veya yapılmaması gerekenlerin bilinmesi olarak ifade edilmiştir (Ertaş, 2003). Bir bilim dalı olan etik, kişinin guruplarla veya örgütlerle ilişkilerinde doğruluğun göstergesi olarak ifade edilmektedir (Obuz, 2009). Alanını sürekli geliştiren etik toplumsal alanda sürekli göz önünde olan sporla yakından bir etikleşim içinde yer almıştır. Dolayısıyla spor olgusunun etikten ayrı düşünülmesinin pek mümkün olmadığı söylenebilir. Sporun kendinde etik değerlerin özdeşleşmesi, spor etiğinin oluşmasına sebep olmuştur. Sporda etiğin en açık görüldüğü davranışları şu şekilde sıralamak mümkündür: adalet, saygı, tarafsız olmak ve dürüstlük ilkelerinin ön plana geçmesidir (Öztürk, 2023).

Sporda etik tarihsel süreçte de farklı boyutlara bürünmüştür. Sporun doğası gereği etik gerek bireysel gerekse takım sporlarında kendini çok açık şekilde hissettirmektedir. Bu bilgiler sporun tam olarak varlığını sürdürmesinde etik ilkelerin etkisinin olduğu söylenmektedir (Tuncel, 2005). Spor etiği sportif eylem kurallarının ahlaki bir bağlamda ele alınması gerektiği bilinmektedir. Örneğin, boks sporunda zorunlu kıyafetlerin yanı sıra sporcu sağlığını korumak veya zararı en aza indirmek için alınan önlemler spor etiği bağlamında incelenmektedir (Durak, 2011). Sporda bir takım etik dışı davranışların olduğu bilinmektedir. Bunların başında; doping kullanımı, şike veya şiddet gösterilebilir. Müsabakanın içinde etik dışı davranışlar olduğu kadar etik dışı davranışların diğer bileşenleri olan, sponsor firmalar ve yöneticiler arasında da etik dışı davranışların olduğu bilinmektedir. Sporcuların müsabakalarda performans yükseltmek için vücutlarına bazı maddeleri almaları olarak tanımlanmaktadır. Doping kullanımının tarihsel süreci incelendiğinde, ilk kez Roma savaş araları yarışındaki atlara ballı su verilmesiyle literatüre girmiştir. Sporda etik dışı davranışları genel anlamda dört başlık altında incelemek mümkündür.

Hile ve aldatma; Arapça kökenli olan hile TDK tanımında; ‘birini aldatmak, yanıltmak için düzen, dolap, oyun, entrika’ olarak tanımlamıştır. (<https://sozluk.gov.tr>) sporda hile ve aldatma, kazanma adına, sportmenliğe aykırı yapılmış hareketler ifade edilebilir. Bir futbol müsabakasında futbolcunun cezasında kendini yere atarak hakemi aldatmaya yönelmesi buna örnek olarak gösterilebilir.

Şiddet: Latince ‘violentia’ olarak görülen ve sert, acıma duygusunun olmadığı kişiliklere karşılık gelen güç anlamına sahiptir. Fiil olarak ise; davranışları şiddet kullanmak suretiyle sergilemek, kurallara uymayan ve değer bilmeyen anlamına gelmektedir (Şahin, 2003). Günümüzde toplumun hemen her alanında karşımıza çıkan şiddet kavramı, toplumsal anlamda da önemli bir gündem konusu olmuştur (Ayan, 2006).

Küfür: Toplumsal kaba sayılan bazı kelimeler veya cümlelerin olduğu maalesef görülmektedir. Gerek bireysel gerekse toplumsal anlamda küfür oldukça çirkin ve ahlak dışı davranışlar bütünüdür. İnsanların ansızın ağızından çıkabileceği giib kasten aşığılamak veya hareket etmek için de kullanıldığı görülmektedir. Günlük hayatta sıklıkla karşılaşılan küfür rekabet hırsı sonucuda gündeme gelmektedir (Gerek vd., 2015).

Şike: şike kavramı son zamanlar iletişim araçlarında ve sosyal mecralarda yer alan haberler sebebiyle aşına olunan bir kavram haline gelmiştir. Spor ahlakı bağlamında değerlendirildiğinde ise ahlaksızlık yapılarak, menfaat, başarı, şöhret sağlamak için atılan adımlar olarak nitelendirilmektedir (Ekinci, 2013). Dolayısıyla maddi veya manevi kazanç sağlamak için karşılıklı anlaşma yapılmak suretiyle yapılan ahlaksızlık olarak tanımlanabilir.

Doping: Sporcuların normal insanlara nazaran, vücut yapılarının daha dayanıklı ve farklı olduğu bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Sporcuların içinde buldukları durumla beraber yalnızca kazanmalarının mümkün olmadığı, kaybetme ihtimalinde olduğu bilinmektedir. Kazanmak ve kaybetmenin performansla ilgili olduğu düşünüldüğünde performans arttırmak için bazı adımlar atılması zorunluluk haline gelmiştir. Sporcu vücuduna gereken besinleri suni olarak ergojenik yardımcıyla alınmasını yeterli görmeyen sporcuların ek takvileri alması bu sayede avantaj sağlamayı amaçlaması ahlaksızlık olarak değerlendirilmektedir (Arıpınar ve Donuk, 2011).

2.2.4. Sporcu Ahlakı

Spor ahlakı konusunda, sporla uğraşan bir kişinin sahip olduğu ahlakî değerlerin ve bu değerler doğrultusunda gerçekleştirdiği davranışların büyük önem taşıdığı söylenebilir. Çünkü spor ahlakının temelini, sporcunun kendisi oluşturur (Tel, 2014). Bu nedenle, konunun önemli bir kısmını sporcu ahlakının oluşturduğu ifade edilebilir. Sporcunun, belirli kurallar çerçevesinde araçlı ya da araçsız, bireysel ya da toplu bir şekilde spora katılan, zamanla sporu meslek haline getiren, rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir ortamda yer alan, hem fiziksel hem de moral yönleri bulunan, yaptığı işten maddî ve manevî tatmin sağlayan bir kişi olduğu ifade edilebilir. Bu kişi, sporun aktif bir elemanı olarak tanımlanır. (Erkal, 1982). Daha önce de ifade edildiği üzere, spor ahlakının, oyun ve spor faaliyetlerini mümkün kılan, eyleme yönelik bir ahlakî değerler sistemi olduğu ve bu sistemin merkezinde centilmenliğin yer aldığı söylenebilir. Bu nedenle, sporcuların spor alanlarındaki davranışlarını centilmenlik ölçütlerine göre gerçekleştirmeleri gerektiği vurgulanabilir.

Centilmenliğin, kişi odaklı bireysel bir ahlak olduğu, bunun da sporcunun hem kendisine hem de çevresindekilere duyduğu saygıyı ve topluma karşı taşıdığı sorumluluğu ifade ettiği söylenebilir. Bu bağlamda, centilmenliğin temel unsurlarının saygı ve sorumluluk olduğu anlaşılmaktadır (Özbek, 1999). Bu sebeple, sporcunun ahlakî açıdan kendini sorumlu tutma bilincinin, onun en belirgin özelliği olması gerektiği ifade edilebilir. Çünkü centilmenliğin ve ahlakî davranışların en önemli özelliği, sorumluluk duygusunun taşınmasıdır.

Ahlak denildiğinde, "vazife şuuru, şeref duygusu ve tevazu gibi üç manevi özelliğin birleşiminden ortaya çıkan duygular ve bunların dışı vurumları" anlaşılabilir. Vazife şuuru, bir kişinin kendisine düşen görevi tamamen kavrayıp, onu yerine getirmek için istek ve heyecan duyması, bu duygularla hareket etmesi anlamına gelir. (Yakup ve Seçer, 2018). Bu nedenle, bu üç manevi özelliğin olmadığı sporculardan, müsabakalarda centilmenlik ve dolayısıyla ve başarılı olmalarını beklemek oldukça güç bir beklentidir.

Sporcuların ahlakî davranış sergileyebilmeleri için öncelikle utanma duygusuna sahip olmaları gerektiği söylenebilir. Çünkü ahlakın cezasının ayıp olduğu, yani bir kişinin ait olduğu toplumun ahlak kurallarına ters hareket ettiğinde ayıplanacağı ifade edilebilir. (Yiğit, 2001). Örneğin, rakibine kasten yumruk atan veya tüküren bir

sporunun bu tür davranışlarının, kendi taraftarları tarafından da onaylanmadığı ve ayıplandığı söylenebilir. Ancak, utanma duygusu yeterince gelişmemiş bir sporcu için ayıplanmak çokta önemli bir durumu teşkil etmez. Gözlemlendiği üzere, sporunun davranışları yalnızca yaptığı sporla sınırlı kalmaz. Çünkü sporla ilgili yapılan eylemler, ahlakî değerlerle karşı karşıya gelir (Tanrıverdi, 2012).

Sorumluluk duygusu fazla gelişmiş olan sporcular eylemlerini ve davranışlarını, tam anlamıyla ahlaki ilkelere göre düzenlemeyememektedirler. Bunun en önemli sebebi; ahlakın kaynağını mükellefinden alması gelmektedir. (Sarıkol, 2022: 19). Dolayısıyla yapılan sporun, branşı veya profesyonellik düzeyi ne olursa olsun sporunun kesinlikle utanma duygusu, vazife şuuru, utanma ve sorumluluk duygusu olması gerekmektedir (Turan, 2020).

Sporcudaki sorumluluk duygusu, "iyiyi kötüden, haklıyı haksızdan, doğruyu yanlıştan, ahlaklıyı ahlaksızdan ayırt edebilme ve hem kendisine hem de başkalarına karşı dürüst olma" şeklinde tanımlanabilir. Sporcu, hangi davranış ve eylemleri yapmaması gerektiğinin farkında olmalıdır. Ayrıca, sporunun davranış ve eylemlerinin akıl, mantık ve vicdan duygusuyla uyumlu bir şekilde gerçekleştirilmesi gerektiği ifade edilebilir. Aksi takdirde, sorumsuzluk, sporcuyu pişmanlık, huzursuzluk ve dengesizlik gibi olumsuz sonuçlara götürebilir (Şahin, 2009). Her sporunun, kendisine olduğu kadar çevresine karşı da sorumlu olduğu söylenebilir. Çevresindeki kişilerin haklarına, hukuklarına ve kişiliklerine saygı göstermesi gerektiği ifade edilebilir. Gerektiğinde, çevresindekilere yardımcı olup erdemli bir şekilde davranması beklenir. İyi bir sporcu, çevresinde yaşayan insanların iyiliğini, refahını ve mutluluğunu istemekle ve bu konuda onlara yardımcı olmakla yükümlüdür (Şeker, 2020).

Sporunun, toplumsal bir varlık olduğu ve toplumun bir ürünü olduğu söylenebilir. Sosyal varlığını ve birey olarak sahip olduğu her şeyi topluma borçlu olduğu ifade edilebilir. Bu sebeple, sporcuların toplum yasalarına, kurallarına ve değer ölçülerine uyması ve topluma aykırı hareket etmemeleri gerektiği vurgulanabilir (Arslan, 2018). Her sporunun, içinde yaşadığı topluma ve bireylere faydalı olma ve onlara katkı sağlama sorumluluğu taşıdığı belirtilmelidir. Çünkü sosyal sorumluluk, bunu gerektirir. (Öztürk ve Akgül, 2015). Sporcuların topluma mal olan kişilikleri ve yapıları, onlara davranış ve tutumlarıyla toplumdaki insanlara örnek olma zorunluluğunu yüklemektedir.

Ahlaki eylem ve düşüncelerin mekanla bağlantılı olmaları yüzünden yakın ve uzaktakilerin ahlaki olmak üzere ikiye ayrılabilir (Meinberg, 1991). Yakın çevremizi ve mensubu olduğumuz grupları genellikle daha fazla sevdiğimiz söylenebilir. Bu nedenle, sporcunun ahlakî çevresinin yakından uzağa doğru genişledikçe, sorumluluğunun arttığı ifade edilebilir. Bu sorumluluk, bireysel sorumluluktan başlayıp insanlığa karşı olan sorumluluğa kadar uzanır. Farklı bir ifadeyle, sporcunun yapacağı davranışların ilk olarak kendine, sonrasında ailesi, çevresi, milleti ve çok daha geniş bir çerçevedeyse bütün insanlığa karşı sorumluluğundan söz edilebilir. Unutulmayan ünlü Türk güreşçimiz Kurt Dereli Mehmet Pehlivan'ın "ben her güreşimde arkamda Türk milletinin bulunduğunu ve millet şerefini düşünürdüm" (Atabeyoğlu, 1991) sözleri, sporcu sorumluluğunun yalnızca yaptığı sporun sınırlarında kalmadığını bu sorumluluğun evrensel düzeylere oluştuğunu ifade etmektedir. Nitekim onun bu düşüncesi, Kurt Dereli Mehmet Pehlivan'ı ve onun bu sözünü Türk sporcularına meslek düsturu yapmıştır (Topan, 2011).

Tarihsel süreçte de hemen her zaman eksik olmayan ahlaki değerlere yönelik mesajlar, günümüze kadar gelmiş ve her insanın sorumluluk mesajları olmuştur. Bundan dolayı sorumluluk, ahlakın temeli olarak, daha üst düzey bir değer kazanmıştır. Günümüz dünyasında ahlakın sorumluluk ahlaki olarak tanımlanabilmesi mümkündür (Meinberg, 1991). Dolayısıyla spor faaliyeti veya organizasyonuna katılmış olan sporcuların insanlık için, ahlaki açıdan önemli sorumlulukları üstlendiğinin bilincine varmaları, doping, şike vb gibi ahlaki ilkeler ve değerleri zedeleyen olaylardan kaçınmaları oldukça önemlidir.

Sporcunun başarılı olması için dengeli bir yaşamının olması gerektiği söylenebilir. Böylelikle, topluma karşı olan sorumluluklarını yerine getirebilecekleri ifade edilebilir. Son dönemlerde, sporcunun özel yaşamına dikkat etmeyip, toplum tarafından hoş karşılanmayan içki, kumar gibi davranışlara yöneldikleri açıkça görülmektedir. Bu durum, spor ahlakı açısından oldukça düşündürücü bir mesele olarak değerlendirilebilir. Çünkü, sporcular genellikle spor alanındaki başarılarıyla değil, gece hayatındaki başarılarıyla tanınır hale gelmişlerdir. Ayrıca sporun ahlakına ve yapısına uygun olmayan davranışların, spor alanında ve bazı müsabakalarda da görülmektedir (Özbek, 1999).

Kazanmak ve rakipler arasındaki sağlıklı rekabetin, sporun güzel yönlerinden biri olduğu söylenebilir. Ancak günümüzde, sporcuların hedefe ulaşmak ve kazanmak

adına her türlü yalan, dolan, hilekarlık gibi ahlak dışı yollara başvurdukları gözlemlenmektedir. Bu sebeple, "savaşta ve aşkta kazanmak için her yol meşrudur" şeklindeki ifadenin, "savaşta, aşkta ve sporda kazanmak için her yol meşrudur" olarak değiştirilmesinin yanlış olmayacağı ifade edilebilir (Kaya vd., 2023).

Maalesef, spor ahlakı ve centilmenliğe uymayan davranışların, oyun alanlarında sıklıkla görüldüğü ifade edilebilir. Günümüz sporcuları için, kazanmak ve bunun sonucunda elde edecek maddi kazancın daha fazla önem kazandığı söylenebilir. Bu durum nedeniyle, spor alanlarının savaş alanlarına dönüştüğü belirtilmelidir. Galibiyet için sporcuların sıkça oyun kurallarını ihlal ettikleri, hakemlere itirazda buldukları ve rakip oyuncularını yenilmesi gereken bir düşman olarak gördükleri söylenebilir. Özellikle futboldaki sporcuların, oyun kurallarını çiğneyip, sportmenliğe aykırı ve ahlak dışı davranışlar sergiledikleri daha sık bir şekilde gözlemlenmektedir (Büyükbasmacı ve Erdoğan, 2021).

2.2.5. Antrenör ahlakı

Spor ahlakı kapsamında, sporcu ahlakı kadar antrenör ahlakında özel bir yeri olduğu bilinmektedir. Sporcunun eğitimini yapan ve yönlendiren kişiler olarak, antrenörün spor ahlakı çerçevesinde büyük sorumlulukların olduğu ifade edilmektedir. Sporcuların eksik yönlerinin tespit edilerek, sporcuların fiziksel ve ruhsal düzeylerini hazır hale getirmeleri açısından önemli bir rol üstlenmektedirler (Uzun, 2004). Antrenörün, spor bilgi ve becerisi yüksek sporcular yetiştirmekle birlikte, onları ahlakî açıdan da gelişmiş bireyler olarak topluma kazandırması gerektiği ifade edilmektedir. Aynı zamanda bir eğitici olan antrenörün, ferdi ahlaka ve eğiticilik ahlaklığına sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, antrenörün ahlakî vasıflara sahip ve dürüst bir kişiliğe sahip olması gerektiği belirtilmektedir (Özdeş, 2019).

Antrenörlük, sporun fizyolojik, psikolojik, beden eğitimi ve spor yönetimine yönelik farklı bir çok branş esasında kendi içinde özel bir yapıya sahiptir (Taylor, 2006). Bu özel yapı ile çocuğun ahlakî gelişiminde, öğretmen ve ailenin yanı sıra, antrenöründe önemli ölçüde etkisinin olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, kulüp içi veya dışı alt yapılarda görev yapan antrenörlerin tavırlarının, küçük sporcular üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir. Çocuğun büyükleri, özellikle sevdiği kişileri örnek alarak davrandığı söylenebilir. Bu bağlamda, çocuğun ahlakî gelişimi ve kişilik oluşumunda, antrenörlerin sahip olduğu özelliklerin büyük bir öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır

(Öztürk ve Akgül, 2015). Daha önce belirtildiği gibi, spor ahlakında teori ve uygulama dengesinin kurulmasının gerekli olduğu ifade edilmektedir. Çünkü ahlakî davranışların, yaşanarak öğrenildiği vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda, antrenörün; antrenman ve müsabakalarda, küçük sporcuların fair play kurallarına uygun şekilde, sıra, hak ve başkalarına saygı gibi ahlakî değerleri göz önünde bulundurarak, centilmence davranmalarını sağlaması gerektiği söylenmektedir (Tuncel 2014). İyi bir antrenörün, sporda kazanmanın yanı sıra kaybetmenin de doğal bir sonuç olduğunu sporcularına öğretmesi ve onları yalnızca başarıya odaklanmış şekilde yetiştirmemesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda, spor ahlakında antrenörün spor ve ahlak anlayışının büyük bir öneme sahip olduğu belirtilmektedir (Yiğit, 2021).

Konuyu çok daha geniş bir perspektifte inceleyecek olursak, profesyonel takımı çalıştırmakta olan antrenörlerin ahlaki açıdan bazı sorumlulukları taşıdıkları bilinmektedir. "Sporculara galip gelmek için rakibin gol atmasını engellemek için faullü oynamamayı ve diğer sporcuları kurallar çerçevesinde engellemeyi öğretmek gerektiği bilinmektedir (Kahler, 1985). Bu şekilde düşünen bir antrenörün, bu fikirlerinin çalıştırdığı sporcularda eyleme dönüşeceği ifade edilebilir. Bu türlü bir anlayışın, ahlakî davranışa uygun, amacına ulaşmak için etik kuralların ön planda olduğu söylenebilir.

Galibiyet için başkasına zarar vererek kural dışı davranış sergilemenin, antrenör ve sporcuya ne kazandıracığı sorgulanmalıdır. Antrenörlerin, kulüp yönetici ve taraftarlarına karşı başarılı olmakla yükümlü oldukları belirtilmekle birlikte, başarı baskısı nedeniyle oyuncuların kural dışı eylemlere yönlendirilmesinin son derece yanlış olduğu ifade edilmektedir (Turan, 2020). Bir futbol takımında sahaya çıkartılacak onbiri belirlemenin yönetici geleneği olduğu bir ülkede, antrenörlerin görevine devam edebilmeleri ve başarılı olabilmeleri için her yola başvurmalarının normal bir davranış olarak karşılanabileceği ifade edilebilir. Son dönemde antrenörlerin, takım çalıştırmanın yanı sıra transfer dönemlerinde sporcudan gelir elde ettikleri ve yapılan transferlerden komisyon aldıklarına yönelik iddialar gündeme gelmiştir. Bu tür olayların antrenörlük ahlakı ile bağdaşmadığı ve spor ahlakına zarar verdiği belirtilmektedir (Yiğit, 2021).

2.2.6. Hakem Ahlakı

Spor ve sporcu ahlakında oldukça önemli olan bir diğer etken ise hakem ahlakıdır. Sporun farklı alanlarında oyuncunun, belirlenen kurallar çerçevesinde mücadele etmesini sağlamak için hakemlerin önemli sorumluluk üstlendiği bilinmektedir (Soykan

vd., 2019). Hakem müsabakalarda kuralların uygulanması, uygulatması, sayıların tespitini yapmak, kurallara uymayanların cezalandırılması ve tirübünde yaşanan gelişmeleri kontrol altına almak görevini üstlenen kişilerdir (Durna 1997).

Kahler'e göre (1985) hakem; oyun kurallarının ihlali ile ilgili kararlar aşamasında, oyuncuların bilgisine ve yetkisine başvurdukları bir üst mercidin daima oyunun dışında kalmaya çalışarak, müsabakayı yöneten, yönlendiren ve otoritesiyle etkileyen üçüncü şahıstır. Çelişkili durumda oyun davranışını geçerli ve güvenilir şekilde güvence altına alan, kuralların çiğnenmesine engel olan, şayet çiğnenmiş olan kurallara müdahale eden, oyuna yeniden işlerlik kazandıran yaptırımları uygulayan kişidir. Dolayısıyla oyunun amacını oyunun kurallarıyla sınırlı hale getirmekten, eşit şansın olduğu bir oyunun gerçekleşmesi için kurallara riayet eden bir hakemlere ihtiyaç olduğu söylenbilir. Hakemin, oyun içinde otoriter bir tavır içinde kuralları tarafsız şekilde uygulamak gibi önemli görev bulunmaktadır. Bu sebeple oyunun kurallarını çok iyi bilerek, müsabaka sırasında meydana gelen pozisyonlara dikkat edip ve olayları anında değerlendirmek suretiyle, doğru ve çabuk karar vermelidir (Kaya vd., 2023).

Şayet, bir pozisyona yönelik verilen karar yanlışsa bile bunun telafisi için, başka bir yanlış karara yönelmek, ilkinden daha büyük bir hata olacaktır. Ayrıca hakemliğin iyiliği veya tarafsızlığı ancak doğru kararlar, tavırlar ve davranışlarla tüm oyunculara kanıtlamakla olacak böylelikle hakemlerin saygınlığını artacaktır (Duman vd., 2020). Türkiye Futbol Federasyonu tarafından yayımlanan; "Futbol Oyun Kuralları ve Hakemler İçin Rehber" isimli kitapçıkta, hakemin yetki ve görevleri şöyle sıralanmıştır (TFF, 1987);

"Hakem,

- Oyunun kurallarını uygulamaktadır,
- Kural dışı hareketi yapana ceza vermektedir
- Oyunda olup bitenlerin kayıt edilmesini sağlayacak, resmî kronometreci olacaktır. Oyun sürecinde farklı nedenlerle kayıp sürenin oyunun kurallara uygun olarak, bu süre kadar oyunun oynanmasını sağlayacaktır,
- Kural dışı hareket yapıldığında, hava şartlarından dolayı veya başka nedenlerle oyunu durdurmak, bu sebepler yüzünden oyunun durdurulması yeterli olmadığı hallerde, oyunu ertelemek yada tatil etmek hakkına sahiptir.

Hakemler yapıcı oyun kuralları doğrultusunda sözü edilen bu belli başlı

görevleri yerine getirmekte, oyunun güvenilirliğini ve devamını güvenceye almaktadır.

Ayrıca hakem, "oyun alanına girdiği andan itibaren, fena bir davranışta bulunan veya centilmenliğe aykırı hareket eden bir oyuncuya ihtar verecek ve bu davranışın tekrarlanması halinde ise oyuncuyu ihraç edecektir. Hakem kendi kanaatine, şiddetli ve sert tarzda, kabaca hareket eden yada yaralayacak düzeyde, ağır şekilde faul yapan, kötü hakaret edici bir üslup takınan oyuncuyu oyundan atacaktır (Türkiye Futbol Federasyonu, 1987). Ayrıca sportif ve ahlaki kurallara ters gelen tip centilmenliğe uymayan hareketleri görülen sporcuları cezalandırma yetkisi de, hakeme bırakılmıştır. Burada dikkat çeken önemli nokta olarak, hakemin maç esnasında yetkilerinin sınırsız olduğu ve kararlarının, geri dönülemez oluşudur.

Ünlü İngiliz politikacı Churchill, başbakan sıfatıyla ilk kez bir futbol maçına katıldığında, bu sporu nasıl buluyorsunuz sorusuna: "Futbol iyi, ancak şu siyah elbiseli düdükcü adam varya işte onun sonsuz yetkisini kıskandım. Bende başbakan olarak bir hakem kadar kararlarımın geri dönülmez biçimde kabul edilmesini isterdim." Şeklinde cevap vererek, hakemlere büyük yetkiler verildiğine işaret etmek istemiştir" (Sabah Gazetesi, 1990). Bir İngiliz başbakanı kıskandıracak düzeyde geniş yetkilere sahip olan hakemler yetkilerini olumsuz veya olumlu yönde kullanıyor olmalarının sporcu ahlakı ve oyun ahlakı açısından önemi oldukça büyüktür. Bu sebeple oyun alanlarında görmek istemediğimiz çirkin olayların önlenmesinde hakemlere oldukça büyük görevlerin düştüğü sölenebilir Zira hakemlerinde göz önünde olduğu topluma örnek olma, ideal bir yönetici ve lider olmak gibi özelliklerinin olduğu unutulmamalıdır. (Cindoruk ve Akalp, 2013).

Hakemler dürüst bir kişilikle doğru ahlaki değerlerin olduğu kişilerden olmalıdırlar. Ancak özellikle futbol müsabakalarında, son zamanlarda hakemlerin tarafsızlıklarını kaybettikleri ve maçları taraflı yönettikleri yanlış kararlar almaları sonucunda takımların zarar gördükleri yönünde iddalar çoğalmaktadır. Spor ahlakını derinden zedeleyici bu tür olayların veya söylemlerin acilen önlenmesi veya iyi araştırılması lazımdır. Ayrıca olimpiyatlarda özellikle güreş müsabakalarında, farklı branşlarda olduğu idda edilen şekilde takımların haklarının yenildiğine yönelik söylemler artış göstermektedir. Esasen uzatma devrelerindedeki üstünlük sağlayamayan güreşçilerin hakem tercihinin göre seçilmesi adaletli değildir ve bu uygulama yeni bir uygulamada değildir. Özellikle hakemlerin benzeri durumlarda tercihlerini Türklere ve müslüman güreşçilere kullanmamaları ise son derece şüphe uyandırmaktadır. Zaten

hakemlerin böyle bir tercih hakkı olması, hakemliğin tarafsız olam ilkesine şaibe karıştıran şeffaflığına gölge düşüren yanlış bir uygulamadır. Bu tip uygulamaların sporun anlamını kaybetmesine yol açarak zede görmesine zemin hazırlamaktadır.

2.2.7. Taraftar Ahlakı

Günümüzde sporcu, antrenör, yönetici, hakem ve özellikle seyircilerin ve taraftarların spor alanlarındaki tavırlarının, o milletin sahip olduğu spor kültürünün bir göstergesi olduğu ifade edilmektedir (Aslan, 2018). Bu nedenle, spor ahlakının en önemli kısımlarından birinin seyirci ve taraftar ahlakı olduğu belirtilmektedir (Arslan ve Selçuk, 2016). Seyircinin, spora gönül veren ve herhangi bir spor branşına ilgi duyduğu için spor müsabakalarını izleyen bir kişi olduğu belirtilmektedir. Taraftar ise, spor branşına duyduğu ilgiden daha çok, taraftarı olduğu kulübü ve takımı izlemek ve desteklemek amacıyla spor müsabakalarına izleyici olarak katılan bir kişi olarak tanımlanmaktadır.

Spor alanlarında yaşanan ahlak dışı davranış ve şiddet olaylarının büyük bir kısmında seyircilerin ve taraftarların rolünün bulunduğu ifade edilmektedir. Ancak, spor alanlarında olay çıkaranların seyirciler değil, genellikle fanatik taraftarlar olduğu belirtilmektedir (Ayan, 2006). Günümüzde, özellikle yüksek tansiyonlu seyir sporlarında, ağır küfürler ve çirkin içeriklerin bir tezahürat şekli olarak kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca, müsabakalardaki sporcuların, zamanı geçirmek için yavaş hareket etmesi seyirciler tarafından çok ağır ve olumsuz tezahüratlarla eleştirildiği ve bunun sonucunda, sporun amacına ters düşen ve centilmenlikle bağdaşmayan davranışların ortaya çıktığı görülmektedir (Durak, 2011).

Son 30 yıl içinde spor alanlarında centilmenlik dışı şiddet olaylarının yaşandığı, bu olaylardan birçok insanın zarar gördüğü belirtilmiştir. Hatta bu tür olayların daha büyük ölçekte uluslararası çatışmalara yol açtığı ifade edilmiştir. 1970'li yıllarda Honduras ve Salvador devletleri arasında oynanan millî futbol karşılaşmasından sonra, seyircilerin ve taraftarların başlattığı kavgaların, iki devlet arasındaki ilişkileri bozarak bir savaşa neden olduğu söylenmiştir (Ekinci, 2013). 1985 yılında Brüksel'deki Heysel Stadyumu'nda yaşanan ve birçok kişinin ölümüne ya da yaralanmasına yol açan şiddet olaylarının, spor ahlakı açısından seyircilerin ve taraftarların yüce ahlakî değerlere sahip olmaları gerektiğini ortaya koyduğu ifade edilmiştir. Ne yazık ki, bu tür üzücü olayların hem ülkemizde geçmişte yaşandığı hem de hala devam ettiği belirtilmiştir (Küçük ve

Küçük, 2021).

1967 yılında Kayseri'de yaşanan spor anarşisinin, Türk sporunun yüz karası olarak tarih sayfalarındaki yerini aldığı ifade edilmiştir. O yıllarda, futbol heyecanının bir tufan gibi ülkeyi sardığı ve iller ile kentler arasında büyük bir rekabeti beraberinde getirdiği hatırlatılmıştır. Bu rekabetin, maçlarda sahalardan çok tribünlerde ya da stadyum dışında çirkin olaylara, kavgalara ve hatta kanlı cinayetlere kadar uzandığı belirtilmiştir (Yiğit, 2021).

Bursaspor-Eskişehirspor maçından sonra çıkan ve caddelerden şehirler arası karayollarına kadar yayılan olayların ardından, 17 Ekim 1967 tarihinde oynanan Kayserispor-Sivasspor maçında tribünlerde başlayıp sokaklarda devam eden kanlı kavgaların, ancak askeri birliklerin müdahalesiyle bastırılabilirdiği belirtilmiştir. Bu olaylar sırasında, Sivas'ta Kayserililere ait işyerlerinin, Kayseri'de ise Sivasslılara ait işyerlerinin tahrip edildiği, daha da kötüsü, maç sonrası yaşanan kanlı olaylarda 40 kişinin hayatını kaybettiği, yüzlerce kişinin ise yaralandığı ifade edilmiştir (Özcan ve Yıldırım, 2011).

Başarılı sporcuların toplumda şımartılmasının, seyircilerin ve taraftarların onlara gereğinden fazla önem vermesinin, spor ahlakı açısından oldukça sakıncalı olduğu ifade edilmiştir. Çünkü günümüzde, sporculara ve özellikle futbolculara, başka bir deyişle stad tanrılarına milyonlarca kişinin tapmakta olduğu belirtilmiştir. Bu durumun, sporcular için bir çeşit "insan putlaştırması" anlamına geldiği vurgulanmıştır (Adasal, 1979). Bu tür yanlış toplumsal yaklaşımlar sonucunda, sporcuların ahlakî değerleri göz önünde bulundurmadan yaşamayı amaçladıkları, davranışlarını ticarileştirdikleri ve vitrine, yani şekle önem verdikleri söylenmiştir. Başarıyı yakalayan sporcuların mutlaka takdir edilmesi gerekmektedir. Ancak, onları buldukları mevkiye getiren ve yıldızlaştıran kişinin aslında seyirci ve taraftarlar olduğu hatırlatılmıştır. Burada asıl olanın, sporcudan çok, onları kar kış demeden izleyen seyirci ve taraftarlar olduğu belirtilmiştir (Tanrıverdi, 2012).

Ülkemizde spor ahlakının yerleşmesi açısından, seyirci ve taraftarların, hangi takımdan olursa olsun centilmence davranan sporcuları desteklemeleri, centilmenlik dışı hareketlerde bulunan ve özel yaşamlarına dikkat etmeyen sporculara ise hak ettikleri şekilde muamele etmeleri gerektiği ifade edilmiştir (Akpınar ve Donuk, 2011). Geniş pencereden bakılacak olursa, sahada sporcudan sportmenlik beklerken, tirübünde daha

rahat ve stressiz ortamda bu beklentileri sergilememek pekte hoş karşılanacak davranış olarak görülmemelidir. Bu sebeple spor ahlakının en önemli unsurlarından birinin seyirci ve taraftar ahlakı olduğu belirtilmiştir (Ertay, 2003). Ayrıca, sporun amacının kavga değil, barış, dostluk ve kardeşlik olduğu hatırlatılmıştır. Seyirci ve taraftarların, bu ilkeden hareketle centilmence davranmalarının, spor ahlakının problemlerini çözmeye yardımcı olabileceği ifade edilmiştir (şahin, 2009).

3. GEREÇ ve YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde; araştırılması hedeflenen problem durumunun çözümüne yönelik kullanılan yöntem, incelenen verilere yönelik bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bilimsel araştırmalardaki hipotezlerin test edilmesi veya araştırma sorularının cevaplanması için takip edilen yol araştırma modeli olarak tanımlanmaktadır (Karasar 2012). Spor bilimleri fakültelerinde eğitim gören öğrencilerin spor ahlakı kazanma amacına erişim düzeyleri ve spor ahlakına yönelik tutumlarının belirlenmesini amaçlayan bu araştırma, geçmişte veya halen var olan mevcut durumu, olduğu şekliyle nitelendirmeye çalışan ‘tarama modeli’nde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın konusu olan nesne veya kişiler, kendi doğal ortamında, herhangi bir müdahale yapılmadan doğal ortamında ve olduğu şekliyle incelenmiştir.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Spor bilimleri fakültelerinde eğitim gören öğrencilerin spor ahlakı kazanma amacına erişim düzeyleri ve spor ahlakına yönelik tutumlarının belirlenmesini amaçlayan bu çalışmanın evrenini Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. 2023-2024 eğitim ve öğretim yılında ilgili kurumda eğitimine devam eden 540 öğrenci vardır. Evrenin bilindiği durumlarda örneklem hesaplaması aşağıdaki formülle yapılmıştır.

$$n = \frac{N.p.q.t_{\alpha}}{(N-1)\alpha^2 + t_{\alpha}^2.p.q}$$

n= Örneklem alınacak birey sayısı; N= Evrendeki birey sayısı; p= İncelenecek olayın görülüş sıklığı (olasılığı); q= İncelenecek olayın görülmeşiş sıklığı (1-p); t= Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosunda bulunan teorik değer α = Olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen + sapma olarak simgelenmiştir. İşlem sonucunda, %95 güven aralığında ve %5 yanılma düzeyinde örneklem için en az sayının 226 olduğu hesaplanmıştır. Çalışmada örneklem kısıtı konulmadan, araştırmaya gönüllü katılmayı kabul eden bütün öğrencilere uygulanmış ve 451 öğrenciye ulaşılmıştır. Bu rakamın örneklem için yeterli olduğu görülmüştür.

3.3. Veri Toplama Araçları

Spor bilimleri fakültelerinde eğitim gören öğrencilerin spor ahlakı kazanma amacına erişim düzeyleri ve spor ahlakına yönelik tutumlarının belirlenmesini amaçlayan çalışmada gerekli veriler anket formlarıyla toplanmıştır. Çalışma kapsamında kullanılan anket formları; demografik ve eğitim ile ilgili kişisel bilgiler ve “Eğitimde Kültürel Spor Ahlakı Bilinci Kazanma Amacına Erişim Düzeyi Ölçeği” olarak iki bölümden oluşmaktadır. “Eğitimde Kültürel Spor Ahlakı Bilinci Kazanma Amacına Erişim Düzeyi Ölçeği” Yiğit (2021) tarafından geliştirilmiş 5’li likert tipinde bir ölçektir. Ölçek 16 madde ve Sporda Ahlakî Tutum Benimseme, Sporda Öz Denetimli Olma olmak üzere 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin birinci alt boyutu olan Sporda Ahlakî Tutum Benimseme boyutunda 10, ikinci alt boyutu olan Sporda Öz Denetimli Olma boyutuysa 6 madde bulunmaktadır. Ölçeğin Likert kodlaması orijinalinde olduğu gibi “1= Bana hiç uygun değil, 2=Bana uygun değil, 3=Kısmen uygun, 4=Bana uygun, 5=Bana tamamen uygun” şeklinde yapılmıştır.

3.4. Verilerin Değerlendirmesi

Çalışma kapsamında toplanan anketler, istatistiksel değerlendirmesinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Anketlere verilen cevapların kodlanarak programa yüklenmesinin ardından, tanımlayıcı istatistiksel ölçütler olan, ortalama, standart sapma, en düşük ve en yüksek değerler ile yüzdelikleri verilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde parametrik test varsayımlar yerine getirildiğinden iki bağımsız grubun ortalamaları arasındaki farkın belirlenmesinde t- testi, ikiden fazla bağımsız grup için tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) (hangi grup ortalamasının diğerlerinden farklı olduğunu belirlemek için homojenlik sağlanıyorsa Tukey hsd, testi), kategorik veriler arasındaki farkın belirlenmesinde Ki-Kare testi, değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ve düzeyini belirlemek için pearson korelasyon analizi uygulanmış ve yanılma düzeyi 0,05 olarak alınmıştır. İstatistiksel analizde kullanılacak testlerin belirlenmesi için gerekli sonuçlar Tablo 3’de sunulmuştur.

Çalışma kapsamında kullanılan ölçeğin 10 maddeden oluşan ilk boyutu olan “spordaki ahlaki tutum benimseme” (SATB) boyutundan alınabilecek en yüksek puan 50’dir (en düşük puan, bana uygun değil 1 en yüksek puan, bana tamamen uygun 5) ölçekten alınacak puanların 50 ye yaklaşması spor ahlakı bilinci kazanma amacına erişimin yükseldiği, 10 puana yaklaşması durumunda ise spor ahlakı bilincinin düştüğü

şeklinde yorumlanmaktadır. 6 ifadeden oluşan diğer alt boyut olan “sporda öz denetimli olma” boyutundan alınabilecek en yüksek puan 30 en düşük puan ise 6 olarak karşılık bulmaktadır. Diğer alt boyutta olduğu gibi bu alt boyutta da toplam puanın yükselmesi (30 a yaklaşması) durumunda sporda öz denetimli olma düzeylerinin artış gösterdiği tersi durumda (6 ya yaklaşması durumunda) ise öz denetimli olma düzeyinde düşüş olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Bu ölçekte hiç ters madde bulunmamaktadır (Yiğit, 2021).

3.5. Araştırmanın Etik İlkeleri

Spor bilimleri fakültelerinde eğitim gören öğrencilerin spor ahlakı kazanma amacına erişim düzeyleri ve spor ahlakına yönelik tutumlarının belirlenmesini amaçlayan bu araştırmaya başlamadan önce, çalışma için Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan (Karar sayısı: E-50704946-100-412294) (Ek 1) izin alınmıştır. Araştırma Helsinki Deklarasyonu Prensiplerine uygun olarak yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilmiş, kişisel bilgilerinin korunacağı ve istedikleri zaman araştırmadan çekilebilecekleri belirtilmiş, yalnızca gönüllü olanlar araştırmaya dahil edilmiştir.

4. BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların tanıtıcı özelliklerine yönelik bulgular

Baba Meslek	Sayı (n)	Yüzde (%)
İşçi	153	33,9
Memur	67	14,9
Esnaf	74	16,4
Diğer	106	23,5
Emekli/Çalışmıyor	51	11,3
Anne Meslek		
İşçi	80	17,7
Memur	61	13,5
Esnaf	23	5,1
Diğer	34	7,5
Emekli/Çalışmıyor	253	56,1
Cinsiyet		
Kadın	196	43,5
Erkek	255	56,5
Yaş		
20 yaş altı	101	22,4
21-23 ya	228	50,6
24 üzeri	122	27,1
Bölüm		
Antrenör	158	35,0
Öğretmenlik	169	37,5
Yöneticilik	124	27,5
Sınıf düzeyi		
1 sınıf	109	24,2
2 sınıf	106	23,5
3 sınıf	120	26,6
4 sınıf	116	25,7
Branş		
Futbol	85	18,8
Basketbol	62	13,7
Voleybol	80	17,7
Hentbol	39	8,6
Yüzme	48	10,6
Atletizm	22	4,9
Kayak	1	,2
Tekvando	18	4,0
Güreş	24	5,3
Diğer	72	16,0
Gelir		
1000 ve altı	23	5,1
1001-2000 TL	56	12,4
2001-3000 TL	80	17,7
3001-4000 TL	49	10,9
4001 ve üzeri	243	53,9

Tabloda katılımcıların bazı tanıtıcı özelliklerine yönelik bulgulara yer verilmiştir. buna göre katılımcıların %33,9'unun baba mesleği işçilik, %56,1'inin annesi emekli veya çalışmıyordur. Katılımcıların, %56,5'inin erkeklerden oluştuğu, %50,6'sının 21-23 yaş aralığında olduğu, %37,5'inin öğretmenlik bölümünde olduğu

%26,6'sının 3 sınıf düzeyinde eğitime devam ettiği, %18,8'inin futbol branşında olduğu ve %53,9'unun 4001 TL den fazla aylık gelir düzeyinin olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Ölçekteki ifadelerin seçilme sıklığı ve yüzdesi

		Hiç uygun değil	Uygun değil	Kısmen uygun	Uygun	Tamamen uygun
S1	n	13	21	75	149	193
	%	2,9	4,7	16,6	33,0	42,8
S2	n	3	16	62	123	247
	%	,7	3,5	13,7	27,3	54,8
S3	n	3	7	64	117	260
	%	,7	1,6	14,2	25,9	57,6
S4	n	12	16	49	147	227
	%	2,7	3,5	10,9	32,6	50,3
S5	n	7	12	89	161	182
	%	1,6	2,7	19,7	35,7	40,4
S6	n	26	25	106	129	165
	%	5,8	5,5	23,5	28,6	36,6
S7	n	5	11	66	119	250
	%	1,1	2,4	14,6	26,4	55,4
S8	n	9	19	84	158	181
	%	2,0	4,2	18,6	35,0	40,1
S9	n	4	9	73	163	202
	%	,9	2,0	16,2	36,1	44,8
S10	n	16	29	98	142	166
	%	3,5	6,4	21,7	31,5	36,8
S11	n	13	16	58	123	241
	%	2,9	3,5	12,9	27,3	53,4
S12	n	31	38	112	143	127
	%	6,9	8,4	24,8	31,7	28,2
S13	n	15	16	66	170	184
	%	3,3	3,5	14,6	37,7	40,8
S14	n	19	20	67	173	172
	%	4,2	4,4	14,9	38,4	38,1
S15	n	20	25	60	138	208
	%	4,4	5,5	13,3	30,6	46,1
S16	n	28	28	83	137	175
	%	6,2	6,2	18,4	30,4	38,8

Tabloda, çalışma kapsamında kullanılan ölçeye verilen cevapların seçilme sıklığı ve bu sıklığın yüzdesine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Ölçekte yer alan ifadelerin kolay okuma sağlanması adına tabloda gösterimi yalnızca “S” koduyla sıralanmış numaralardan oluşturulmuş, ifade karşılıkları açık olarak yazılmıştır. Ölçekte yer alan

ilk ifade olan “S1 Fiziksel etkinliklerde bulunurken kültürümün mahremiyet sınırları çerçevesinde giyinirim.” İfadesine %42,8’inin tamamen uygun; “S2 Fiziksel etkinlik esnasında sakatlanan rakibime yardım ederim.” İfadesine %54,8’i tamamen uygun; “S3 Fiziksel etkinlikler esnasında düşen arkadaşımı yerden kaldırıyorum.” İfadesine %57,6’sı tamamen uygun; “S4 Takım arkadaşlarımla adil oynamaları için çalışırım.” İfadesine %50,3’ü tamamen uygun; “S5 Fiziksel etkinliklerde vicdanen rahatsız olduğum için kuralları çiğnemem.” İfadesine %40,4’ü tamamen uygun; “S6 Takım arkadaşlarımla ahlakî hatalarımı düzeltmeye çalışırım.” İfadesine %55,4’ü tamamen uygun; “S7 Fiziksel etkinliklerde galip gelmek amacıyla ahlaksız söz ve davranışlarda bulunmam.” İfadesine; %55,4’ü tamamen uygun; “S8 Fiziksel etkinlikler yaparken bedenime zarar vermemeye özen gösteririm” ifadesine %40,1’i tamamen uygun; “S9 Fiziksel etkinlikler esnasında örnek davranışlar sergilemeye özen gösteririm.” %44,8’i tamamen uygun; “S10 Kararların lehime çıkması için hakeme baskı yapmam.” İfadesine %36,8’i tamamen uygun; “S11 Fiziksel etkinliklerde daha başarılı olan arkadaşlarımla kıskanmam.” İfadesine %53,4’ü tamamen uygun; “S12 Fiziksel etkinliklerde takım arkadaşlarımla hata yaptığında öfkelenmem.” İfadesine 31,7’si uygun; “S13 Başarısız olduğumda sabrederek çalışmaya devam ederim.” İfadesine %40,8’i tamamen uygun; “S14 Fiziksel etkinlikler esnasında nezaketimden taviz vermem.” İfadesine %46,1 tamamen uygun ve “S15 Oyunu kaybettiğimde rakibimi tebrik ederim.” İfadesine ise %46,1’i tamamen uygun ve “S16 Fiziksel etkinlikler esnasında lehime verilen yanlış kararı dürüst davranarak düzeltirim.” ifadesine %38,8’inin tamamen uygun şekilde cevapları verdiği görülmüştür.

Tablo 3. Özet İstatistik Tablosu

	x±ss	Kolmogorov-Smirnov			En düşük	En yüksek	Çarpıklık	Basıklık	Cronbach Alpha
		Statistic*	df**	p.					
Sporda Ahlakî Tutum Benimseme	41,51±5,28	,080	451	,000	24,00	50,00	-,596	-,009	,808
Sporda Öz Denetimli Olma	23,99±4,19	,115	451	,000	10	30	-,917	,816	

*istatistik değeri; ** serbestlik derecesi

Tabloda çalışma kapsamında kullanılan ölçeklere ait özet istatistiklere yer verilmiştir. Ölçek alt boyutlarından olan Sporda Ahlakî Tutum Benimseme (SATB) boyutunun (ort=41,51) puan alarak iyi düzeyde olduğu, Sporda Öz Denetimli Olma (x=23,99) olduğu ve çok iyi seviyede olduğu görülmüştür. Normallik sınaması sonucu ise (p=0.000; p<0.05) veri setinin normal dağılımdan gelmediğine işaret etmektedir. Bu

durumda basıklık ve çarpıklık değerine bakılması gerekmektedir. Nitekim, Çarpıklık ve basıklık değerleri verilerin normalliğini değerlendirmede önemlidir. Çarpıklık ve basıklık değerleri $\pm 1,5$ aralığında olan veri setinin sadece orta derecede asimetriye işaret ettiği dolayısıyla normal dağılım şartını sağladığını öne süren çalışmalar vardır. (George, Mallery 2010). Veri setinin basıklık ve çarpıklık değerinin $\pm 1,5$ aralığında olduğu durumlarda da normal dağılım koşullarının kabul edildiği farklı çalışmalarda bulunmaktadır (Field 2013).

Tablo 4. Katılımcıların Baba mesleklerinin ölçek alt boyutlarına göre farklılaşmasına yönelik analiz sonuçları

	N	Mean	Ss	Min	Max	Test/p	Fark
SATB İşçi ¹	153	41,13	5,33	24,00	50,00	2,862	4>3,1,25
Memur ²	67	41,09	4,84	27,00	50,00		,023
Esnaf ³	74	40,82	5,60	27,00	50,00		
Diğer ⁴	106	43,01	5,07	25,00	50,00		
Emekli/Çalışmıyor ⁵	51	41,12	5,31	27,00	50,00		
SÖDO İşçi	153	23,93	4,23	11,00	30,00	,464	
Memur	67	23,91	4,39	10,00	30,00	,762	
Esnaf	74	23,86	3,92	12,00	30,00		
Diğer	106	24,43	4,35	10,00	30,00		
Emekli/Çalışmıyor	51	23,55	3,98	16,00	30,00		

Tabloda çalışmaya katılanların baba meslekleri ile ölçek alt boyutlarının farklılığını belirlemeye yönelik yapılan analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre; ölçek alt boyutlarından olan sporda ahlaki tutum ve benimseme alt boyutunun baba mesleğine göre farklılığı istatistiksel açıdan önemli bulunmuştur ($p=0.023$; $p<0.05$). Diğer alt boyut olan sporda öz denetimli olma alt boyutunda, baba mesleğinin farklılığı istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p=.0762$; $p>0.05$). farklılığın sonucunu belirlemeye yönelik yapılan Tukey teski sonuçları baba mesleği diğer kategorisinde olanların puan ortalamalarının işçi, memur, esnaf ve emekli/çalışmıyor kategorisine göre daha yüksek olduğu şeklindedir. Farklı bir ifadeyle baba mesleği diğer kategorisinde yer alan katılımcıların, SATB algıları diğer kategorilere göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

Tablo 5. Katılımcıların anne mesleklerinin ölçek alt boyutlarına göre farklılaşmasına yönelik sonuçlar

	N	Mean	Ss	Min	Max	Test/p	Fark
SATB İşçi	80	40,18	5,47	24,00	50,00	1,832	
Memur	61	41,34	4,91	30,00	50,00	,122	
Esnaf	23	41,52	5,55	31,00	49,00		
Diğer	34	41,41	4,29	29,00	47,00		
Emekli/Çalışmıyor	253	41,99	5,37	25,00	50,00		
SÖDO İşçi ¹	80	22,45	4,88	10,00	30,00	5,059	3>1,2,3,5
Memur ²	61	23,72	3,89	12,00	30,00	,001	5>1
Esnaf ³	23	26,09	2,47	19,00	29,00		
Diğer ⁴	34	23,62	5,29	10,00	30,00		
Emekli/Çalışmıyor ⁵	253	24,41	3,85	12,00	30,00		

Tabloda katılımcıların anne mesleklerinin ölçek alt boyutlarına göre farklılığını belirlemeye yönelik yapılan analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre; Sporda Ahlakî Tutum Benimseme alt boyutunda anne mesleğinin farklılığı istatistiksel açıdan önemsiz bulunmuştur ($p=0.122$; $p>0.05$). Sporda öz denetimli olma alt boyutunda, anne mesleğinin farklılığı anlamlı olarak görülmüştür ($p=0.001$; $p<0.05$). Farklılığın kaynağına bakıldığında, anne mesleği esnaflık olanların sporda öz denetimli olmalarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 6. Cinsiyetin ölçek alt boyutlarına farklılaşmasına yönelik sonuçlar

	N	Mean	ss	Test/p	Fark
SATB Kadın ¹	196	42,17	5,05	2,332	1>2
Erkek ²	255	41,01	5,42	,020	
SÖDO Kadın	196	24,28	4,17	1,275	
Erkek	255	23,77	4,21	,203	

Tabloda çalışma kapsamında kullanılan ölçek alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşmasını belirlemeye yönelik yapılan analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre Sporda Ahlakî Tutum Benimseme alt boyutunun cinsiyete göre farklılığı önemli bulunmuştur ($p=0.020$; $p<0.05$). Sporda Öz Denetimli Olma alt boyutunun cinsiyet açısından farklılığı önemsiz bulunmuştur ($p=0.203$; $p>0.05$). Farklılığın kaynağına bakıldığında kadınların erkeklere oranla daha fazla sporda ahlaki tutumu benimsedikleri görülmüştür.

Tablo 7. Yaş gruplarının ölçek alt boyutlarına göre farklılaşmasına yönelik sonuçlar

		N	Mean	Ss	Min	Max	Test/p	Fark
SATB	20 yaş altı ¹	101	41,74	5,04	27,00	50,00	6,420	3>2
	21-23 yaş ²	228	40,72	5,70	24,00	50,00	,002	
	24 üzeri ³	122	42,80	4,38	25,00	50,00		
SÖDO	20 yaş altı	101	24,17	4,04	10,00	30,00	,173	
	21-23 ya	228	24,00	3,92	10,00	30,00	,841	
	24 üzeri	122	23,84	4,81	11,00	30,00		

Tabloda katılımcı yaşlarının ölçek alt boyutlarına göre farklılığını belirlemeye yönelik yapılan analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre, Sporda Ahlakî Tutum Benimseme alt boyutunun yaş gruplarına göre farklılığı istatistiksel açıdan önemli bulunmuştur ($p=0.002$; $p<0.05$). Sporda Öz Denetimli Olma alt boyutunun yaş gruplarına göre farklılığı önemsiz bulunmuştur ($p=0.841$; $p>0.05$). Farklılığın kaynağına bakıldığında 24 yaş üzerinde olan katılımcıların daha genç kategoridekilere göre sporda ahlaki tutumu daha fazla benimsedikleri görülmüştür.

Tablo 8. Katılımcıların okudukları bölümün ölçek alt boyutlarına göre farklılığını belirlemeye yönelik analiz sonuçları

		N	Mean	Ss	Min	Max	Test/p	Fark
SATB	Antrenör	158	41,51	5,04	24,00	50,00	2,961	
	Öğretmenlik	169	42,16	5,22	27,00	50,00	,053	
	Yöneticilik	124	40,65	5,59	25,00	50,00		
SÖDO	Antrenör ¹	158	23,22	4,47	11,00	30,00	4,393	
	Öğretmenlik ²	169	24,53	4,03	10,00	30,00	,013	2>1
	Yöneticilik ³	124	24,26	3,94	11,00	30,00		

Tabloda çalışmaya katılanların eğitim gördükleri bölüm ile ölçek alt boyutlarının farklılığını belirlemeye yönelik yapılan analiz sonuçlarına dair verilere yer verilmiştir. Buna göre; ölçek alt boyutlarından olan sporda ahlaki tutum ve benimseme alt boyutunun okunulan bölüme göre farklılığı istatistiksel açıdan önemsiz bulunmuştur ($p=0.053$; $p>0.05$). Diğer alt boyut olan sporda öz denetimli olma alt boyutunda, okunulan bölümün farklılığı istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=.013$; $p<0.05$). farklılığın kaynağına bakıldığında, öğretmenlik okuyan katılımcıların sporda öz denetimli olma durumlarının antrenörlük okuyanlara göre daha yüksek olduğu şeklindedir.

Tablo 9. Katılımcıların okudukları sınıf düzeylerinin ölçek alt boyutlarına göre farklılığına yönelik sonuçlar

		N	Mean	ss	Min.	Max	Test/p	Fark
SATB	1 sınıf	109	41,28	5,22	27,00	50,00	1,398	
	2 sınıf	106	40,75	5,45	27,00	50,00	,243	
	3 sınıf	120	41,93	6,00	24,00	50,00		
	4 sınıf	116	42,00	4,28	25,00	50,00		
SÖDO	1 sınıf ¹	109	24,50	3,77	10,00	30,00	6,564	3>4,1
	2 sınıf ²	106	23,24	4,46	10,00	30,00	,000	
	3 sınıf ³	120	25,10	3,61	12,00	30,00		
	4 sınıf ⁴	116	23,07	4,58	11,00	30,00		

Tabloda çalışmaya katılanların sınıf düzeylerinin ölçek alt boyutlarına göre farklılığını belirlemeye yönelik yapılan analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre; ölçek alt boyutlarından olan sporda ahlaki tutum ve benimseme alt boyutunun okunulan sınıfa göre farklılığı istatistiksel açıdan önemsiz bulunmuştur ($p=0.243$; $p>0.05$). Diğer alt boyut olan sporda öz denetimli olma alt boyutunda, okunulan sınıfa göre farklılığı istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p=.000$; $p<0.05$). Farklılığın kaynağına bakıldığında, üçüncü sınıf okuyan öğrencilerin sporda özdenetim algılarının dördüncü ve birinci sınıf düzeyinde eğitim alanlara göre daha yüksek olduğudur.

Tablo 10. Katılımcıların gelir düzeylerinin ölçek alt boyutlarına göre farklılaşmasına dair analiz sonuçları

		N	Mean	ss	Min.	Max	Test/p
SATB	1000 ve altı	23	43,87	5,13	34,00	50,00	1,974
	1001-2000 TL	56	41,98	6,20	26,00	50,00	,097
	2001-3000 TL	80	40,68	5,48	27,00	50,00	
	3001-4000 TL	49	40,86	4,88	30,00	50,00	
	4001 ve üzeri	243	41,59	5,04	24,00	50,00	
SÖDO	1000 ve altı	23	25,00	3,66	16,00	30,00	,471
	1001-2000 TL	56	24,21	5,20	10,00	30,00	,757
	2001-3000 TL	80	24,04	3,22	17,00	30,00	
	3001-4000 TL	49	24,04	3,55	16,00	30,00	
	4001 ve üzeri	243	23,82	4,40	10,00	30,00	

Tabloda çalışmaya katılanların aylık gelir düzeylerinin ölçek alt boyutlarına göre farklılığını belirlemeye yönelik yapılan analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre;

ölçek alt boyutlarından olan sporda ahlaki tutum ve benimseme alt boyutunun gelir durumuna göre farklılığı istatistiksel açıdan önemsiz bulunmuştur ($p=0.097$; $p>0.05$). Diğer alt boyut olan sporda öz denetimli olma alt boyutunda, aylık gelir durumuna göre farklılığı istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($p=.757$; $p>0.05$).

Tablo 11. Ölçek alt boyutları arasındaki ilişki yönü ve kuvvetini belirlemeye dair yapılan Korelasyon analizi sonuçları

		SATB	SÖDO
SATB	r	1	,481**
	p		,000
SÖDO	r		1
	p		

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabloda çalışma kapsamında kullanılan ölçeği oluşturan alt boyutların kendi aralarındaki ilişkisini, şayet ilişki varsa yönü ve kuvvetini belirlemeye yönelik yapılan analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Sporda ahlaki tutum ve benimseme alt boyutunun (SATB) sporda öz denetimli olma alt boyutuyla pozitif yönlü ve kuvvetli bir ilişkisinin olduğu belirlenmiştir ($r=0.481$; $p=0.000$; $p<0.05$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

İnsanlık tarihinin başlagıcından günümüze kadar hemen her toplumda spor farklı şekillerde varolmuş ve günden güne gelişimine devam etmiştir. İnsanlıkla birlikte sosyolojik, teknolojik ve psikolojik açıdan değişen spor faaliyetleri beraberinde bazı yeni norm ve kuralların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Toplumda göz önünde olan ve örnek olarak algılanan sporcuların, bu bilinçle hareket etmesi bu doğrultuda davranarak ahlak ve sportmenlik sınırlarını iyi belirlemesi gerekmektedir. Bu durum sporcularda ahlaki karar verme yetilerinin gelişimini zorunluluk haline getirmektedir. Bu karar vermenin gelişimine katkı sağlayan bir başka durum ise sporculara verilen ahlaki değerlerin altında yatan psikolojik ve sosyal etkenlerin üzerinde durulmasıdır. Özellikle son yıllarda sporda ahlak konusunun incelendiği çalışmaların yoğunlaştığı söylenebilir. Beşirli (2019) çalışmasında spor ve ahlak ilişkisini futbolcular üzerinde incelemiştir. Çalışma sonucunda, sporcuların özdenetim ve içsel motivasyonun genç sporcularda ahlak çerçevesindeki davranışlarla pozitif yönlü hareket ettiği belirlenmiştir. Bizim çalışmamızda ise, sporda ahlaki tutum ve benimseme durumunun sporda öz denetimli olma ile pozitif yönlü ve kuvvetli bir ilişki içinde olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda, sporcuların ahlaki değerlere uygun davranmalarında öz denetimin rol oynadığı çıkarımında bulunmak mümkündür. Bu noktadan hareketle sporda ahlaki değerler çerçevesinde davranılmasının fair play ilkelerine de katkı sağlanacağı söylenebilir. Cremades (2014) çalışmasında sporla ahlaki değerleri sportmenliğin en önemli bileşenleri olarak ifade etmektedir. Öztürk ve Akgül (2015) tarafından yürütülen çalışmada sporda ahlaki değerler ve fair play ilkelerine uyumun özyeterlilikle ilişkisi incelenmiştir. Spor yönetiminde okuyan öğrencilerin incelendiği çalışma sonucunda, öğrencilerdeki ahlaki değerlerin, fair play ilkeleri ve öz yeterlilikle kuvvetli ve doğrusal bir ilişkisinin olduğu ispatlanmıştır. Öztürk ve Akgül'ün çalışmasında öğrencilerin ahlaki değerlere uygunluğunun üst düzeyde olduğu bununla bağlantılı olarak da fair play ilkelerine uyumunda üst düzey olduğu belirlenmiştir. Esasen spordaki ahlak kavramının fair play ilkelerini kapsadığı söylenebilir. Nitekim sporcuların dürüstlük, saygı ve etik davranışları çerçevesinde kurallara uymak şartıyla kazanmaya odaklanmaları spor ahlakını kapsarken, fair play ilkelerinde içine almaktadır. Genel olarak, sportmenlik, ahlaki gelişimle ve karakter eğitimleriyle birlikte nitelendirilmesi gerektiğini ifade eden çalışmalarda bulunmakatadır (Karafil vd., 2017; Efek vd., 2018).

Cindoruk ve Akalap (2013) taarfindan yürütülen çalışmada, niversite okuyan öğrencilerin sporcu değerleriyle ahkali karar verme becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonucunda öğrencilerin büyük çoğunluğunun yüksek sporcu değerine sahip olduğu, ahlaki karar verme becerilerinin ise yüksek olduğu belirlenmiştir. Esasen bu sonuç, sporcunun ahlak algısının yüksek olması durumunda, kalitesinde artacağına işaret edebilir. Nitekim Dalbudak (2012) tarafından yürütülen çalışmada, insanoğlunun başka canlılara zarar vermesi eyleminin başarının önündeki en büyük engellerden biri olduğu ifade etmektedir. Ahlak dışı hareketlerin rakibe üstünlük sağlamak, onu baskılamak veya işinden etmek maksadıyla yapılan düşmanca eylemler olarak ifade edilen çalışmalarda bulunmaktadır (Bayram, 2012). Bu çalışmada, katılımcıların baba mesleklerinin sporda ahlaki tutum benimseme açısından farklılığı önemli grlmştir. şeker ve Uslu (2020) alışmasında sporda ahlaki tutumun aile ve evreylede ilişkisi olduğu belirtilmiş olsa da, aile mesleğiyle bir ilişkisinin olduğuna yönelik sonuçlar bulunmamıştır.

Çalışmada ne çıkan bir diğer sonuç ise, ahlaki karar verme becerilerinin sporcu değerleriyle pozitif yönlü bir ilişkisinin olduğudur. Bu nedenle sporcuların, sporcu değerinin artması, ahlaki karar verme becerilerinde artmasına, tersi durumda azalması halinde ise azalmasına sebep olmaktadır şeklinde bir sonuç çıkarmak mümkündür. Mevcut çalışmada katılımcıların yaş gruplarının sporda ahlaki tutum benimseme açısından farklılıının anlamlı olduğu belirlenmiştir. 21-23 yaş aralığında olan katılımcıların 24 yaş ve üzerinde olan katılımcılara nazaran, ahlaki tutum benimsemelerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Farklı bir ifadeyle yaşın artması durumunda ahlaki değerlere karşı daha duyarlı oldukları söylenebilir. nemli olan bu farklılık literatürle bağdaşmaktadır. Kaya ve arkadaşları (2023) tarafından yürütülen çalışmada, 18-20 yaş aralığındaki genç sporcuların 24-26 yaş aralığındaki sporculara nazaran ahlaki bağımlılıklarının daah az olduğu ve daha kaygılı oldukları şeklinde sonuçlara ulaşılmıştır. Soykan ve arkadaşları (2019) tarafından yürütülen çalışmada, yaşın ilerlemesi durumunda ahlaki değerlerin önem kazandığı şeklinde sonuçlara ulaşılmıştır. Kat (2009) alışmasında, sporcuların sağlıklı yaşam, boş zamanlarını verimli değerlendirme ve rekabet gibi durumların sporcu başarisında ve ahlaki gelişiminde etken olduğunu ifade etmektedir. Bu ifadelerin arasında yaşla bir ilişkiden söz edilmemektedir. Benzer olarak Akçalar (2007) alışmasında sporcu ahlakını fiziksel ve ruhsal davranışlar olarak incelemiştir.

Mevcut çalışmamızda sonucunda, cinsiyet açısından sporda ahlaki tutum benimseme durumlarının farklılığının önemli olduğu görülmüştür. Kadın katılımcıların erkeklere nazaran sporda ahlaki tutumu benimseme durumlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Certel ve arkadaşlarının (2020) de yaptıkları çalışmalarında, öğrencilerin centilmence rakebet etmeleri saygı ve ahlak kurallarına dikkat etme düzeylerine bakılmıştır. Erkek öğrencilerin kadınlara nazaran daha fazla rekabetçi oldukları, daha fazla agresif davranışlarının olduğu ve kadınlara nazaran ahlaki tutumları daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Literatürte farklı değişkenler özelinde cinsiyetin etkisinin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmalarda da, farklı branş veya spor dallarında cinsiyetin farklılığı belirlenmiştir. Arslan ve Selçuk (2016) voleybolcular üzerine yaptığı çalışmada cinsiyet değişkeninin sportmen davranışları açısından farklılığının önemli olduğu belirlenmiştir.

Mevcut çalışmamızda katılımcıların okudukları bölümün sporda öz denetimleri açısından farklılığının önemli olduğu belirlenmiştir. Antrenörlük okuyan katılımcıların öğretmenlik ve yöneticilik okuyanlara nazaran daha fazla öz denetimlerinin olduğu görülmüştür. Esasen yüksekokulda alınan eğitimin yoğunlaştığı bölümlerin öğrenciler üzerinde etkisinin görüldüğü şeklinde de yorumlanabilmektedir. Nitekim Yakup ve Seçer (2018) yaptıkları çalışmada spor bilimleri alanında eğitim gören üniversite öğrencilerinin sportmenlik davranışları, saygı ve ahlak düzeylerinin üst düzeyde oldukları yönünde sonuçlara ulaşmışlardır. Yakup ve Seçer'in çalışmasındaki öğrencilerin büyük kısmının rakiplere karşı olumlu bir tutum sergilemekle kalmayıp hakemlere karşıda ahlak kuralları çerçevesinde davrandıkları belirlenmiştir. Netice itibariyle gerek bu çalışma sonuçlarında gerekse ilgili literatür sonuçlarında katılımcıların ahlaki değerlerinin gelişmesi, centilmenliğe ve hoşgörüyeye zemin hazırlarken sporculara olumlu yönde katkı sağlamaktadır.

Bu çalışma sonucunda gerek bundan sonra alanda çalışma yapmak isteyen diğer araştırmacılara gerekse okuyuculara bir takım öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Sporda ahlaki gelişimi yönelik yapılan araştırmalarda örneklem seçiminin çok erken yaşlara kadar inmesi dolayısıyla çocuk yaştaki sporcuların farkındalıklarının yükselmesi sağlanabilir

- Sporcu ahlakının üst düzeylere çıkmasına y6nelik, antren6rlerin durum değerlendirilmesini yapmakla kalmayıp y6neticilerinde s6rece dahil edilerek, ahlaki değerlerin 6st seviyelere çıkması sağlanabilir

- 6zellikle toplumda sevilen ve 6rnek olan sporcular aracılığıyla toplumsal mesajlar verilerek genç sporculara 6rnek olunmalıdır.

KAYNAKLAR

- Adasal R. (1979). Yeryüzü Tanrıları, Liderler, Komutanlar ve Kahramanlar Psikolojisi. Ankara: Yaylacık Matbaası.
- Akçalar, S. Ö. (2007). *Ortopedik engellilerin sosyalleşmesine sporun etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Akyol, A. D. (2002). Etik ve Hemşirelik. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 18(3), 105-118.
- Arıpınar E, Donuk B. (2011). Spor Yönetim ve Organizasyonlarında Fair Play, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Arslan, B. (2018). *Türkiye'deki bocce ve dart sporcularının ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Arslan, E., & Selçuk, A. (2016). Sporda sportmenlik algısı: Voleybolcuların sportmenlik tutumları üzerine bir araştırma. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 21(3), 71-84.
- Atabeyoğlu C. (1991). Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi. İstanbul: AN Grafik Basın Sanayi.
- Ayan S. (2006). Şiddet ve Fanatizm. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 191-209.
- Bayram, Y. (2012). Spor Yapan ve Yapmayan 14-18 Yaş Grubu Öğrencilerin Saldırganlık Tutumlarının İncelenmesi. Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Beşirli, A. (2019). Spor ve Ahlak İlişkisi: Genç Futbolcularda Öz-Denetim ve İçsel Motivasyonun Ahlaki Davranışlara Etkisi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 44-54.
- Bredemeier, B. J., & Shields, D. L. (2011). Moral growth through physical education and sport. Routledge.

- Büyükbasmacı, Y.E. & Erdoğan, M. (2021). "Sporun Ahlaki Olgunluk Düzeyine Etkisi", *Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences*, 7(38):389-397.
- Canoğlu Mert Kamil (2023), Spor Lisesi Öğrencilerinin Spora Tutkunluk Düzeylerinin Spor Ahlakı Davranışlarını Betimlemedeki Rolünün İncelenmesi, T.C İzmir Demokrasi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Bilimleri Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı.
- Certel, Z., Bahadır, Z., & Çelik, B. (2020). Ortaokul Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışları. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 11(3), 221-230.
- Cindoruk, A., & Akalp, F. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Sporcu Değerleri İle Ahlaki Karar Verme Becerileri Arasındaki İlişki. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(4), 196-204.
- Cremades, J.G. (2014). *Becoming a sport, exercise, and performance psychology professional: A global perspective*. Psychology Press.
- Dalbudak, İ. (2012). 13-15 Yaş Arası Görme Engelli Sporcuların Stres ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Dever, A. (2010). *Spor sosyolojisi*. İstanbul: Başlık.
- Duman S., Demir K., Duman G., Cantez D., Turgutoğlu Ö.D., (2020). Futbol Hakemlerinin Ahlaki Karar Alma ve Tutumlarının İncelenmesi, *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2).
- Durak, N. (2011). Gelenek ve modernite etkileşimi bağlamında spor etiği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (27), 43-61.
- Durna, E. (1997). *Türkiye'de Futbol ve Hakem*. İstanbul: Yıldızlar Matbaacılık.
- Efek, E., Sivrikaya, Ö., Sadık, R. (2018). Spor Bilimleri Alanında Okuyan Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Gelişim Düzeyleriyle Spor Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)* 2018 Vol:5 Issue:29 pp:3895-3903.
- Ekinci, H. (2013). Demografik Özelliklerine Göre Türkiye'de Sporda Şike Algısı ve Gaziantep İli Örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(7), 1-26.

- Elliott, S., Drummond, M., & Whitehead, J. (2014). Equality and fairness: Equity in sport policy and practice in Ireland. *Sport in Society*, 17(6), 771-787.
- Erdemli A. (1996). *İnsan, Spor ve Olimpizm*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Erdmann, R., & Hain, R. (2008). *Values in youth sport and physical education*. Meyer & Meyer Sport.
- Erkal M., (1982). *Sosyolojik Açıdan Spor*, İstanbul: Formül Matbası.
- Ertaş, M. (2003). Değerlemede Etik İlkeler. *Selçuk Üniversitesi*, 1-5.
- Frankena, W. (2007). *Etik*. (Çev: Azmi Aydın). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gerek Z, Ünveren A. Seyhan S. (2015). Türkiye’de Futbola İlgili Yazılı Medyada Kullanılan Argo, Küfür ve Savaş Metaforlarının İncelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(44): 1-8.
- Hançerlioğlu, O. (2010). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hardman, K., Jones, C., & Jones, L. (2011). *Understanding physical education* Routledge.
- <https://sozluk.gov.tr/>
- Hürriyet.com. (2021, Mayıs 21). *Spor nedir ve faydaları nelerdir? Sporcu kime denir*. From Hürriyet gazetesi: <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/spor-nedir-ve-faydaları-nelerdir-sporcu-kime-denir-41815269>
- Kahler R., (1985). *Morallerziehung im sportunterricht*. Verlag Harri Deutsch, Thun Frankfurt am Main,.
- Karafil, A.Y., Atay, E., Ulaş, M. ve Melek, C. (2017). Spora katılımın beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları üzerine etkisinin araştırılması, *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(2), 1-11.
- Karasar N., (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Kat, H. (2009). *Bireysel sporcularla takım sporcularının stres düzeyleri ve problem çözme becerilerinin karşılaştırılması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi.

- Kavussanu, M., & Boardley, I. D. (2009). The prosocial and antisocial behavior in sport scale: Further evidence for construct validity and reliability. *Journal of Sports Sciences*, 27(12), 1391-1404.
- Kavussanu, M., & Roberts, G. C. (2001). Moral functioning in sport: An achievement goal perspective. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 23(1), 37-54.
- Kaya, D. G., Ayan, B. N. ve Ocak, Y. (2023). Amatör Futbolcuların Sporda Ahlaktan Uzaklaşma İle Spor Duygu Durumlarının İncelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(3), 1139-1149.
- Küçük, H. ve Küçük, V. (2021). Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. *Edergi*, 2.
- Kütük, Ş. (2006). *Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi Meslek Etiği*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Loland S. (2002). Fair Play: Historical Anachronism or Topical Ideal? In *Ethics and Sport* New York: Routledge, 3:94-118.
- Lumpkin, A., Stoll, S. K., & Beller, J. M. (2003). *Sport ethics: Applications for fair play*. Mcgraw-Hill.
- Mazanov, J., & Connor, J. (2017). Antidoping program failures: Lessons from the Sharapova case. *Journal of Sport and Social Issues*, 41(3), 252-269.
- Obuz, Ü. (2009). *Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Özbek O, (1999). Sporda etik dışı davranış alanları ve etik ilkeler, *Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4, 4: 38-50.
- Özcan, G. ve Yıldırım, S. (2011). Lisanslı olarak takım sporu ve bireysel spor yapan ile spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin . *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 112-113.
- Özdeş, Y. (2019). Sporda Ahlaktan Uzaklaşma: Kavramsal Bir Analiz. *International Journal of Sport, Exercise and Training Sciences*, 3(2), 15-27.
- Öztürk S. (1991). *Kınahzade AH Çelebi'de Aile*. Ankara: Özkan Matbaacılık.

- Öztürk, A., & Akgül, B. (2015). Sporda Ahlaki Değerler ve Fair Play İlkelerine Uyumun Öz Yeterlikle İlişkisi: Spor Yönetimi Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Anadolu Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1), 19-33.
- Öztürk, A., & Akgül, B. (2015). Sporda Ahlaki Değerler ve Fair Play İlkelerine Uyumun Öz Yeterlikle İlişkisi: Spor Yönetimi Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Anadolu Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1), 19-33.
- Öztürk, F. (2023). “Etik ve Spor Kavramları Kapsamında Spor Etiği”, *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, (Issn:2630-631X) 9(78): 5452-5457. DOI: http://dx.doi.org/10.29228/sm_ryj.74086
- Parent, S., & Fortier, K. (2011). A review of research on sport expertise: From theory to practice. *Quest*, 63(1), 33-51.
- Sarikol, E. (2022). Sporda Ahlak ve Etik. *Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları 2022-I1*, 19.
- Schwartz, M. S., & Enzinger, E. J. (2017). *Sport and character: Reclaiming the principles of sportsmanship*. Routledge.
- Shields, D. L., & Bredemeier, B. J. (1995). Character development and physical activity. *Human Kinetics*.
- Soykan, A, Mungan Ay, S., & Akınalp, H. (2019). Karate hakemlerinin sportmenlik dışı davranışlarla ilgili kişisel görüşlerinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi/The Journal of Social Sciences*, (34).
- Spor Şurası. (2021). *Spor şurası*. Batman: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü.
- Stewart, C. C. (2014). Sportsmanship, Gamesmanship, And The İmplications For Coach Education. *Strategies*, 27(5), 3-7.
- Şahin MH. (2003). *Sporda Şiddet ve Saldırganlık*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2003.
- Şahin, M. (2009). *Spor ahlakı ve sorunları (2. Baskı)*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Şeker İ., &Uslu T., (2020) Spor yapan ve spor yapmayan üniversite öğrencilerinin sosyal beceri, saldırganlık ve spor ahlakı düzeylerinin incelenmesi: Harran üniversitesi örneği, *Spor eğitim dergisi* 4(2): 172-189

- Şeker, İ. & Uslu, T. (2020). Spor Yapan ve Spor Yapmayan Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri, Saldırganlık ve Spor Ahlakı Düzeylerinin İncelenmesi: Harran Üniversitesi Örneği. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(2), 172-189.
- Tanrıverdi, H. (2012). Spor ahlaki ve şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies. Publication of Association Esprit, Société et Rencontre Strasbourg/France*, 5(8), 1071-1093.
- Tel, M. (2014). Türk toplum yaşantısında fair play. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2(Special Issue 1), 694-704.
- Topan, A. (2011). *Ortaöğretim kurumlarında okullar arası futbol müsabakalarına katılan öğrencilerin fair play anlayışlarının kulüp deneyimlerine göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tuncel, S. D. (2005). Spor Etiği. *Ankara Üniversitesi*, 1-29.
- Tuncel, S. D. (2014, yok yok). Spor etiği. Ankara, Ankara, Türkiye. From https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/71576/S.D.Tuncel_spor_etigi_bolum_etigi.pdf?sequence=1
- Turan, S. (2020). Okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sporda ahlaktan uzaklaşma durumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(1), 08-19.
- Türkiye Futbol Federasyonu (1987). Futbol Oyun Kuralları ve Hakemler İçin Rehber, Ankara: Gökçe Matbaası.
- Uzun, R. (2004). Türkiyede spor basınının etik anlayışı. *İletişim Dergisi*, 1-23.
- Yakup, K, & Seçer, E. (2018). Spor bilimleri alanında eğitim gören üniversite öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(2), 247-259.
- Yıldıran İ. (2004). Fair Play: Kapsamı, Türkiye'deki Görünümü ve Geliştirme Perspektifleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4): 3-16.
- Yıldıran, İ. (2005), Fair Play Eğitiminde Beden Eğitiminin Rolü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5,(1), s.3-16.

- Yılmaz, A. ve Ulaş, M. (2016). Kadınların rekreatif alanlarda fiziksel aktivite yapma amaçları ve karşılaştıkları sorunlar. *Spor Bilimleri Dergisi*, 102-103.
- Yiğit, Y., (2021). Eğitimde kültürel spor ahlakı bilinci kazanma amacına erişim düzeyi ölçeği: geçerlik güvenirlik çalışması, Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal Of Divinity Faculty 8/2
- Yorulmazlar, M. ve Terlemez, M. (2020). Türkiye’de sportif küreselleşmenin etkisi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 81-86.

EKLER

Ek 1. Etik kurul izin

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Bilimleri Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulu

Sayı :E-50704946-100-412294
Konu :Etik Kurul Kararı

25.03.2024

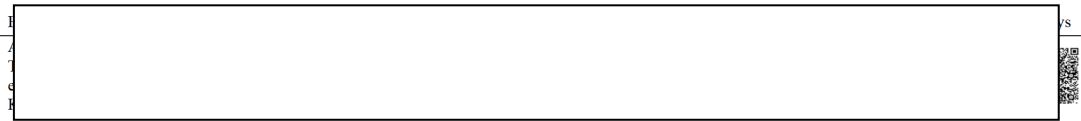
Sayın Egemen EREN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kuruluna yapmış olduğunuz 24_03_13 numaralı başvurunuz, kurulumuz tarafından incelenmiş ve "*Spor Bilimleri Fakültelerinde Eğitim Gören Öğrencilerin Spor Ahlakı Kazanma Amacına Erişim Düzeyleri ve Spor Ahlakına Yönelik Tutumları*" başlıklı araştırmanızın bilimsel araştırma etiği ilkeleri açısından uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerini rica ederim.

Prof. Dr. Murat BURSAL
Kurul Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK 2. Anket Formu

Bu çalışma, spor bilimleri fakültelerindeki öğrencilerin, spor ahlakı bilinci kazanma amacına erişim düzeyini ölçmek için planlanmıştır. Çalışma Dr. Öğretim Üyesi Zühal YURTSIZOĞLU danışmanlığında Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi YLS öğrencisi Egemen EREN tarafından yürütülmektedir. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

YLS ÖĞRENCİSİ EGEMEN EREN

Babanızın Mesleği:	Annenizin Mesleği:
Cinsiyet:	Yaşınız:
Fakülteniz:	Bölümünüz:
Sınıf:	Spor Branşınız:
Aylık gelir düzeyiniz ()1000 TL ()1001 – 2000 ()2001 – 3000 ()3001 – 4000 ()4001 ve üzeri	

Demografik ve Kişisel Bilgiler

Madde No	İFADELER					
		Bana hiç uygun değil uygun değil.	Bana uygun değil	Bana kısmen uygun	Bana uygun	Bana tamamen uygun
1	Fiziksel etkinliklerde bulunurken kültürümün mahremiyet sınırları çerçevesinde giyinirim.	1	2	3	4	5
2	Fiziksel etkinlik esnasında sakatlanan rakibime yardım ederim.	1	2	3	4	5
3	Fiziksel etkinlikler esnasında düşen arkadaşımı yerden kaldırıyorum.	1	2	3	4	5
4	Takım arkadaşlarımla adil oynamaları için çalışırım.	1	2	3	4	5
5	Fiziksel etkinliklerde vicdanen rahatsız olduğum için kuralları çiğnemem.	1	2	3	4	5
6	Takım arkadaşlarımla ahlâkî hatalarımı düzeltmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
7	Fiziksel etkinliklerde galip gelmek amacıyla ahlaksız söz ve davranışlarda bulunmam.	1	2	3	4	5
8	Fiziksel etkinlikler yaparken bedenime zarar vermemeye özen gösteririm.	1	2	3	4	5
9	Fiziksel etkinlikler esnasında örnek davranışlar sergilemeye özen gösteririm.	1	2	3	4	5
10	Kararların lehime çıkması için hakeme baskı yapmam.	1	2	3	4	5
11	Fiziksel etkinliklerde daha başarılı olan arkadaşlarımı kıskanmam.	1	2	3	4	5
12	Fiziksel etkinliklerde takım arkadaşlarım hata yaptığında öfkelenmem.	1	2	3	4	5
13	Başarısız olduğumda sabrederek çalışmaya devam ederim.	1	2	3	4	5
14	Fiziksel etkinlikler esnasında nezaketimden taviz vermem.	1	2	3	4	5
15	Oyunu kaybettiğimde rakibimi tebrik ederim.	1	2	3	4	5
16	Fiziksel etkinlikler esnasında lehime verilen yanlış kararı dürüst davranarak düzeltirim.	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel bilgiler

Ad Soyadı Egemen EREN

E-posta Adresi

Eğitim ve Akademik Durumu

Lise : Sivas Lisesi

Üniversite: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

İş Tecrübesi